

Mali Lošinj - karakteristike i perspektive razvoja zdravstvenog turizma

Vlahović, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:228353>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Marija Vlahović

**MALI LOŠINJ – KARAKTERISTIKE I
PERSPEKTIVE RAZVOJA ZDRAVSTVENOG
TURIZMA**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Stručni studij ugostiteljstva

Kolegij: Osnove specifičnih oblika turizma

Mentorica: Mateja Petračić, dipl. oec.

Karlovac, rujan 2016.

Marija Vlahović

**MALI LOŠINJ – KARAKTERISTIKE I
PERSPEKTIVE RAZVOJA ZDRAVSTVENOG
TURIZMA**

**MALI LOSINJ – CHARACTERISTICS AND
PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF HEALTH
TOURISM**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Stručni studij ugostiteljstva

Kolegij: Osnove specifičnih oblika turizma

Mentorica: Mateja Petračić, dipl. oec.

Karlovac, rujan 2016.

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. MALI LOŠINJ - OTOK VITALNOSTI I ZDRAVLJA.....	2
2.1. Geografski položaj otoka.....	2
2.2. Ponuda zdravstvenih usluga na Malom Lošinju.....	3
2.2.1. Programi liječenja.....	4
2.2.2. Program plućne rehabilitacije na Lošinju za djecu i odrasle.....	4
2.2.3. Klimatoterapija.....	6
2.2.4. Aromaterapija.....	7
2.2.5. Balneoterapija.....	8
3. PRIRODNI LJEKOVITI ČINITELJI OTOKA.....	9
3.1. Klima.....	10
3.2. More.....	11
3.3. Voda za piće.....	12
3.4. Zrak.....	14
3.5. Priridni ljekoviti aerosol.....	14
3.6. Borova šuma i ljekovito bilje.....	16
4. ZDRAVSTVENI TURIZAM MALOG LOŠINJA.....	19
4.1. Pojam i definicija zdravstvenog turizma.....	19
4.1.1. Lječilišni turizam.....	20
4.1.2. Wellness turizam.....	21
4.1.3. Medicinski turizam.....	22
4.2. Povijest i razvoj zdravstvenog turizma.....	22
4.2.1. U Europi.....	23
4.2.2. U Hrvatskoj.....	23

4.2.3. Na otoku Lošinju.....	24
4.3. Profil korisnika zdravstvenog i lječilišnog turizma.....	28
4.4. Ekonomski učinci razvoja zdravstvenog turizma.....	30
5. USPOREDBA KONKURENTNOSTI LJEČILIŠTA NA LOŠINJU I LJEČILIŠTA U CRIKVENICI.....	32
5.1. Lječilište Veli Lošinj.....	32
5.2. Thalassotherapia Crikvenica.....	33
5.3. Statistički prikaz usporedbe za razdoblje 2014. i 2015. godine.....	35
6. STRATEGIJA OČUVANJA OKOLIŠA MALOG LOŠINJA.....	40
6.1. Razvoj ekološki svjesnih destinacija.....	40
6.2. Održivi razvoj turizma Malog Lošinja.....	41
6.2.1. Revitalizacija lječilišne tradicije na području Lošinjskog arhipelaga....	41
6.2.2. „Lošinjski eko klaster“.....	42
7. SMJERNICE ZA BUDUĆI RAZVOJ ZDRAVSTVENOG TURIZMA MALOG LOŠINJA.....	44
7.1. Unapređenje zdravstvenog i lječilišnog turizma.....	44
7.2. Upravljanje ljudskim potencijalima u zdravstvenom turizmu.....	46
7.3. SWOT analiza zdravstvenog i lječilišnog turizma u Hrvatskoj.....	47
7.4. Inovacije sustava pješačkih staza i šetnica.....	49
8. ZAKLJUČAK.....	51
LITERATURA.....	52
POPIS ILUSTRACIJA.....	54
Popis tablica.....	54
Popis slika.....	55

SAŽETAK

Posebnost otoka Lošinja čine iskonski ljekoviti darovi prirode, koji ne samo da blagotvorno utječu na dobro zdravlje i iznimnu dugovječnost otočana, nego već gotovo 130 godina posjetiteljima učinkovito koriste u liječenju i oporavku od pojedinih bolesti te općem poboljšanju zdravlja. Otok Lošinj jednostavno obiluje ljekovitim činiteljima koji olakšavaju disanje i poboljšavaju plućne funkcije. Zdravstveni turizam se na otoku Lošinju u današnje vrijeme razvija na osnovama dugogodišnje tradicije i u skladu sa znanstveno utemeljenim spoznajama o utjecaju pojedinih ljekovitih činitelja na zdravlje. Nedvojbeno je, međutim, da su se prirodni ljekoviti činitelji otoka Lošinja pokazali djelotvornim i korisnim u brzem oporavku od bolesti i dugotrajnom održavanju dobrog zdravlja. Razvoj turizma na otoku se od njegova začetka odvija u harmoniji s prirodom i ritmom otočnog života, stoga i danas težimo ka što cjelovitijem sustavu usluga, u kojem se turistička djelatnost i suvremeno zdravstvo upotpunjuju. Proglašenjem lječilišnim mjestima 1892. Mali Lošinj i Veli Lošinj postaju središtima u kojima se na otoku Lošinju razvija zdravstveni i lječilišni turizam. Danas se Mali Lošinj razvija u središte zdravstvenoga turizma, dok je Veli Lošinj središte lječilišnoga turizma.

Ključne riječi: zdravstveni turizam, prirodni ljekoviti činitelji, lječilišni turizam

SUMMARY

The uniqueness of the island of Lošinj is exactly in the healing gifts of nature which not only have a beneficial effect on health and longevity of the locals, but they have been used in treatments of certain diseases and general improvement of health for almost 130 years. The island is abundant in natural healing factors that help with breathing difficulties and improve lung functions. The health tourism of the island is developed by following closely current scientific knowledge about the impact of certain therapeutic factors on health. The development of health tourism is in harmony with nature and the island way of life so we strive to offer an integral and complete system of services where tourism and health services complement each other. After Mali and Veli Lošinj were declared health resorts in 1892, they became the centres of health and treatment tourism on the island. Today Mali Lošinj is the centre of health tourism, while treatment remains in Veli Lošinj.

Key words: health tourism, natural healing factors, medical tourism

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

U radu je stavljen naglasak na zdravstveni turizam Malog Lošinja te Lošinja kao otoka u cjelini temeljenog na prirodnim ljekovitim činiteljima otoka, ali i na ponudu zdravstvenih usluga i objekata koji ih pružaju. Može se reći kako će se u ovom radu prikazati zašto Mali Lošinj nazivaju otokom zdravlja i vitalnosti, te također govoriti o karakteristikama i trenutnom stanju zdravstvenog turizma na otoku, o mogućnostima i perspektivama budućeg razvoja zdravstvenog turizma, o unapređenju kvalitete zdravstvene ponude kroz očuvanje već spomenutih prirodnih ljekovitih činitelja i okoliša otoka.

Cilj rada je ukazati na važnost očuvanja prirodnih ljekovitih činitelja kao ključnog čimbenika ponude zdravstvenog turizma Malog Lošinja, te na mjere i aktivnosti koje se trebaju poduzeti kako bi se iskoristile sve prednosti i perspektive otoka za što kvalitetniji budući razvoj zdravstvenog turizma.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Izvori pomoću kojih se došlo do podataka potrebnih za nastanak ovog rada su knjige, stručni radovi te Internet stranice. Podaci koji su korišteni pri izradi ovog rada prikupljeni su metodom kompilacije, komparativnom metodom te deskriptivnom metodom.

1.3. Struktura rada

Ovaj završni rad je sačinjen od osam poglavlja. Prvo poglavlje čini uvod zatim se u drugom poglavlju govori o Malom Lošinju kao otoku vitalnosti i zdravlja. U trećem poglavlju naglasak je stavljen na prirodne ljekovite činitelje, dok u četvrtom poglavlju slijedi upoznavanje sa zdravstvenim turizmom općenito, ali i zdravstvenim turizmom Malog Lošinja. U petom poglavlju analizirati će se razvoj zdravstvenog turizma otoka, a u šestom poglavlju predstaviti strategije očuvanja okoliša i već spomenutih prirodnih ljekovitih činitelja Malog Lošinja. Sedmo poglavlje ponuditi će, ali i pobliže razraditi nekoliko mogućih smjernica za budući razvoj zdravstvenog turizma Malog Lošinja, te na samom kraju kao osmo poglavlje dolazi zaključak rada.

2. MALI LOŠINJ - OTOK VITALNOSTI I ZDRAVLJA

Nakon što su ugledni liječnici dr. Conrad Clar i prof. Ambroz Haračić još davne 1892. potvrdili povoljne klimatske uvjete na Lošinju, Veli i Mali Lošinj proglašeni su klimatskim lječilištima i oporavilištima pa tako i nakon 122 godine boravak na lošinjskom arhipelagu i dalje pozitivno utječe na zdravlje, vraćajući njegovim posjetiteljima prijeko potrebnu vitalnost. Zdravstveni turizam važan je segment ponude Lošinja te se i danas može potvrditi da otok ima one iste komparativne prednosti koje su bile razlogom dolaska austro - ugarske aristokracije na Lošinj prije 120 godina. To se prije svega postiglo odgovornim turizmom, a napravljena su brojna znanstvena istraživanja te je ujedno i dokazana ljekovitost Lošinja, prva kvaliteta zraka, prva kvaliteta mora, najviša insolacija – čak više od 2800 sunčanih sati godišnje. Gusta borova šuma i ljekovito bilje te aerosol mora spajaju se u jedinstvenu aromaterapiju na otvorenom, po čemu je Lošinj specifičan. Veliki je broj ljudi koji danas dolaze na Lošinj umanjiti sve tegobe i bronhijalne probleme. Važna je stoga činjenica da su upravo posjetitelji, kojima je Lošinj razlog za kvalitetniji život, najbolji promotori jer svojim iskustvima svjedoče o kvaliteti ponude Lošinja kao otoka zdravlja i vitalnosti.

2.1. Geografski položaj otoka

Mali Lošinj nalazi se u uvali Augusta koja je ujedno i najveća zatvorena uvala ovog arhipelaga. Sa svojih gotovo 7 000 stanovnika, to je i najveći otočki grad na Jadranu. Kao početak naseljavanja i razvoja Malog Lošinja navodi se 12. stoljeće kada je pred najezdom Mongola iz Ugarske na otok došlo dvanaest hrvatskih obitelji. Neke od tih obitelji nastanile su se u uvali Sveti Martin i stoga postoje podaci koji kažu da je upravo ta uvala bila mjesto prvog dodira i iskrcavanja tih osnivača. Prvobitna zanimanja doseljenika bila su vezana uz stočarstvo i poljoprivredu, da bi se krajem 19. Stoljeća, i to zahvaljujući pomorstvu, Mali Lošinj razvio u pomorski gradić i središte ovog otočkog područja.

Otkrivanjem čudesnih zdravstvenih utjecaja otočke klime i sve većim razvijanjem turizma Mali Lošinj postaje nadaleko poznat i do danas ostaje vrlo popularno odredište brojnih turista iz svih krajeva svijeta. Ovim područjem prevladavaju borove šume, koje su zamijenile nekadašnje maslinike i obradive vrtove. Uvala Čikat zaslužna je za pokretanje Lošinjskog turizma. Uz prekrasne vile i ljetnikovce nekadašnjih austro - ugarskih državnika i bogataša nastajali su luksuzni hoteli koji su počeli privlačiti brojne posjetitelje, odnosno turiste da baš ovdje odluče provesti svoj odmor.

Slika 1: Karta Lošinjskog otočja

Izvor: Google karte: www.maps.google.hr (02.09.2016.)

Oko Malog Lošinja nalaze se jedne od najljepših plaža i uvala poput Čikata, Sunčane uvale i Valdarke. Poseban doživljaj grada Lošinja moguće je doživjeti upravo u ljetnim mjesecima, kada deseci tisuća turista preplavljaju ovo područje i kada ponuda sadržaja dolazi do svog punog izražaja.

Danas je Mali Lošinj otočko turističko središte. Njegovu ponudu čini prije svega raznovrstan i kvalitetan smještaj u hotelima, pansionima, apartmanima i kampovima. Nadalje tu su i sportsko - rekreacijski sadržaji poput škole jedrenja, škole ronjenja, surfinga, sportskog ribolova, tenisa, mini - golfa, kuglane, isto tako i specijaliteti domaće i međunarodne kuhinje te mnogobrojne kulturne manifestacije, šetnje, obilasci, brodski izleti i dr.

2.2. Ponuda zdravstvenih usluga na Malom Lošinju

Ponuda zdravstvenih usluga na Malom Lošinju sastoji se od raznih programa liječenja što za djecu, što za odrasle. Neke od značajnijih su plućna rehabilitacija koja je namijenjena svima onima koji imaju bilo kakve smetnje i poteškoće s disanjem, klimatoterapija koja zajedničkim djelovanjem klime i mora pomaže kod nekih kroničnih respiratornih bolesti, aromaterapija koja s pomoću raznog ljekovitog bilja i pripravaka od istog pomaže kod problema s dišnim putevima, kožom i sl., te balneoterapija koja nastaje primjenom termalnih voda i peloida, a primjena se vrši inhalacijom, pijenjem i putem obloga.

2.2.1. Programi liječenja

U sklopu Lječilišta provode se programi liječenja dišnih putova i astme, programi liječenja alergija i programi liječenja psorijaze te klasični rehabilitacijski programi za bolesti lokomotornog sustava i neurološke bolesti.¹

Programi liječenja dišnih putova i astme se zasnivaju na terapijskom djelovanju borovih šuma i mediteranske vegetacije, čistog morskog zraka i općenito povoljnih klimatskih uvjeta koji djelotvorno utječu na oporavak i liječenje.

Programi liječenja alergija se zasnivaju na boravku u okruženju potpuno čistog zraka prve kvalitete, nepostojanju alergena biljnog podrijetla u aerosolu, blago stimulativnoj klimi koja potiče samoregulaciju imunskog sustava organizma i zaustavljanje upalnog procesa.

Program liječenja psorijaze se zasniva na terapijskom djelovanju mora i sunca kao glavnih preduvjeta medicinskog oporavka i provodi se u ljetnoj sezoni od lipnja do listopada.

2.2.2. Program plućne rehabilitacije na Lošinju za djecu i odrasle

Program se temelji na znanstveno utemeljenim kliničkim i dijagnostičkim metodama koje se kombiniraju s prirodnim ljekovitim činiteljima i ljekovitim aerosolom otoka Lošinja, a sve u skladu sa stoljetnom lošinjskom lječilišnom tradicijom. Namijenjen je osobama s lakšim opstruktivnim smetnjama disanja. Program je nastao nakon istraživanja utjecaja prirodnog lošinjskog aerosola na funkcije disanja, kojim je dokazana učinkovitost prirodnog aerosola bez upotrebe farmakoterapije. Istraživanje je predstavljeno stručnoj javnosti na simpoziju pulmologa u Splitu 2012. godine. Nakon znanstveno dokazanog pozitivnog učinka lošinjskog aerosola na disanje kod osoba sa opstruktivnim smetnjama disanja, stručna zajednica pulmologa podržala je napore da se u Lošinju provede program plućne rehabilitacije. Program je plod rada interdisciplinarne grupe stručnjaka koja uključuje pulmologe, hotelijere, nutricioniste, turističke djelatnike, medicinske sestre i fizioterapeute.

Program je također namijenjen oboljelima od astme, osobama koje rade u industriji s velikim stupnjem zagađenja (naftna, metalna, kemijska ili drvna industrija, građevinska djelatnost), osobama koje žive u gradovima s velikim industrijskim zagađenjem ili su na bilo

¹ Lječilište Veli Lošinj: www.ljeciliste-veli-losinj.hr (03.09.2016.)

koji način u radnom okruženju izložene iritirajućim parama, dimu, čađi, osobama s kroničnom opstruktivnom bolesti pluća i sl. Minimalno razdoblje koje treba provesti na rehabilitaciji je 14 dana, optimalno 3 tjedna, a sezona najpogodnija za oporavak je razdoblje od početka listopada do početka svibnja.

Cilj programa je omogućiti korisnicima odmor i rehabilitaciju u okolišu koji je iznimno blagotvoran za osobe sa blagim opstruktivnim smetnjama disanja ili osobama koje su zdrave, ali su izložene zagađenju okoline u kojoj žive ili rade, te im prijeti oštećenje dišnog sustava. Program rehabilitacije je potrebno prilagoditi svakom korisniku posebno. Korisnika treba osposobiti za samostalno korištenje vještina i postupaka koji će mu olakšati disanje, produžiti mirno razdoblje bez simptoma bolesti, smanjiti učestalost pogoršanja bolesti, smanjiti potrošnju lijekova tijekom godine, poboljšati toleranciju napora, izdržljivost i otpornost, poboljšati samopouzdanje i olakšati bolje uključivanje u zajednicu, smanjiti broj hospitalizacija kao i skratiti trajanje hospitalizacije, stvarati kod korisnika pozitivan odnos prema rehabilitaciji kao potrebi koja je trajna za dobru kontrolu njegove kronične bolesti i na kraju poboljšati kvalitetu života korisnika programa plućne rehabilitacije

Program uključuje prvi pregled kod dolaska koji provodi specijalist internist. Prilikom prvog pregleda liječnik detaljno upoznaje povijest bolesti korisnika, provodi klinički pregled i dijagnostičke postupke koji uključuju spirometriju, oksimetriju i elektrokardiografsku dijagnostiku. Program plućne rehabilitacije određuje se prema rezultatima pregleda i prilagođava se svakom korisniku posebno.

Rehabilitacija se provodi individualno ili u grupama. Program uključuje Školu disanja, edukaciju o bolesti i edukaciju o prehrani. Fizikalna terapija je usmjerena vježbama disanja, razgibavanju dišne muskulature, drenažnim vježbama za bolju ekspiraciju. Korisnika se podučava tehnikama disanja uz pomoć rehabilitatora - fizioterapeuta u ljekovitom okolišu zaštićene park - šume. Svakodnevno se provode šetnje stazom koja prati morsku obalu. Program rehabilitacije zaključuje se ponovnim pregledom specijalista koji kliničkim pregledom, te spirometrijom i oksimetrijom može ocijeniti uspješnost plućne rehabilitacije i korist od takvog programa rehabilitacije za bolju kontrolu bolesti i bolju kvalitetu života korisnika.

Ovaj program plućne rehabilitacije temelji se na znanstveno dokazanom pozitivnom učinku lošinjskog prirodnog aerosola na funkciju disanja, te na dokazano učinkovitim medicinskim postupcima rehabilitacije koji se provode u prirodi. Jedinstven je i specifičan jer se temelji na prirodnim ljekovitim činiteljima otoka Lošinja, koji svojom klimom u jesenskim i proljetnim mjesecima pogoduje potpuno prirodnom oporavku osoba s lakšim smetnjama disanja ili pomaže osobama koje su izložene zagađenju zraka u očuvanju zdravlja dišnog sustava.

2.2.3. Klimatoterapija

U programu klimatoterapije i medicine turizma koriste se faktori klime i mora u sklopu rehabilitacijskih, odnosno profilaktičkih zdravstvenih programa. Klima Lošinja je mediteranska, karakterizirana pošteđnom klimom u proljeće i jesen dok je tijekom zime blago podražajna. Moderni trendovi u zdravstvenim programima, na svjetskoj razini, naglasak stavljaju na zdravstvenu edukaciju, zdrav život koji podrazumijeva zdravu prehranu, tjelesne aktivnosti, ali i programe prevencije i rehabilitacije kroničnih bolesti s ciljem očuvanja zdravlja i poboljšanja kvalitete života.

Turistički djelatnici otoka Lošinja su, u skladu s trendovima, krenuli u razvoj specifičnog oblika turizma i unapređenje zdravstveno - turističke ponude te učinili veliki korak naprijed. Na temelju tradicije i iskustva starom gotovo dva stoljeća, na dostignutom stupnju dosadašnjeg razvoja turizma na otočju, uz prirodne resurse lječilišnih, klimatskih i morskih faktora te razvijene turističke infrastrukture, temeljito se pripremilo sve moguće uvjete za razvoj zdravstvenog turizma. U sklopu projekta u odgovarajuće uređenim i tome prilagođenim prostorima, od prošle godine provode se lječilišni programi prilagođeni bolesnicima s tegobama zbog kroničnih respiratornih bolesti i alergijskih stanja kao što su astma, alergijski rinitis i alergijske bolesti kože.

Osobe uključene u zdravstvene programe klimatoterapije tijekom čitavog boravka i tretmana bit će pod stalnim liječničkim nadzorom, a preventivne i rehabilitacijske programe provodit će stručno medicinsko osoblje. Programe su prema pravilima struke i smjernicama osmislili liječnici specijalisti respiratorne medicine i alergologije s iskustvom u lječilišnom turizmu. Programi omogućuju kvalitetno praćenje i tretman osoba s kroničnim tegobama u vrijeme boravka i klimatoterapije. Ovakav temeljiti i interdisciplinarni pristup razvoju zdravstvenih programa pokazuje stručnost i odlučnost turističkih radnika Lošinja, želju da

postave nove standarde u razvoju zdravstvenog turizma, ali i osiguraju potporu medicinske struke i visoku kvalitetu i sigurnost korisnicima ovog zdravstvenog programa.

2.2.4. Aromaterapija

Aromaterapija čini dio fitoterapije, discipline koja koristi biljke i različite biljne pripravke za očuvanje zdravlja, prevenciju i liječenje bolesti.² Specifičnost aromaterapije upravo je u tome što u tu svrhu upotrebljava posebne ekstrakte iz biljaka koji se nazivaju eterična ulja, a nazivaju ih još i esencijalna ulja ili aromatična ulja. Botaničari eteričnim uljima nazivaju sadržaje posebnih žlijezda u biljkama. S druge strane aromaterapeuti taj naziv koriste za hlapivu mješavinu koja nastaje destilacijom vodenom parom ili hladnim tiještenjem cijelih biljaka, biljnih dijelova ili smola.

Eterična ulja zapravo nisu “ulja” jer su to ipak nemasne tekućine. Često se eteričnim uljima nazivaju i ekstrakti dobiveni na neke druge načine, ali oni upućeniji aromaterapeuti za takve proizvode koriste izraze konkret, rezinoid, apsolut ili pomada.

Djelovanje eteričnih ulja na ljudski organizam još uvijek nije u potpunosti razjašnjeno. Poznato je da kemijske sastavnice eteričnih ulja farmakološki djeluju na tkiva i organe, hormonski i živčani sustav, ali i na čovjekovo raspoloženje i emocije što dokazuje činjenica da putem receptora u nosu informacija koju nosi miris direktno odlazi u mozak. Eterična ulja moguće je koristiti na više načina i to: inhalacijom, stavljanjem u kupke i saune, korištenjem prilikom masaža na način da se utrljavaju u kožu, a koriste se čak i u kulinarstvu.

Aromaterapija na Malom Lošinju uvelike je zastupljen zdravstveni proizvod. Stoga se 2013. godine održao i 1. Festival Lošinjske aromaterapije u trajanju od 25. travnja do 02. svibnja.³ Njegova svrha zapravo je bila predstaviti lokalnom stanovništvu ali i drugim posjetiteljima usluge koje pružaju na polju aromaterapije, upoznati ih s ljekovitim svojstvima biljaka koje ih okružuju. Tako je na samom početku bio predstavljen Miomirisni otočki vrt u kojemu su posjetitelji mogli boraviti i šetati te od lošinjskih aromaterapeuta saznati najvažnije o ljekovitom, njegovim ljekovitim svojstvima i mogućom primjenom. Posjetiteljima su također predstavljene razne masaže koje su redovno kao osnovu sadržavale aromatična ulja biljaka koje rastu isključivo na otoku.

² Aromaterapija - definicija i osnovni pojmovi: www.etericnaulja.net (20.08.2016.)

³ Ibid

Neke od ponuđenih usluga bile su aromamasaža ruku, anticelulitna masaža esencijalnim uljima, razne detoksikacijske masaže, kupke, pilinzi, saune. Neke od najznačajnijih masaža koje su bile predstavljene su Imortelle anti – age njega lica, lošinjska masaža, Vitality Punta masaža, otočka detoksikacija, Cigale aromamasaža cijelog tijela i refleksoterapija stopala lošinjskom pomadom.

2.2.5. Balneoterapija

Balneoterapija je liječenje primjenom termalnih voda i peloida, a mogu se koristiti kao kupke, inhalacije, pijenje i oblozi.⁴ To je jedna nespecifična podražajna terapija koja dovodi do mobilizacije obrambenih faktora u tijelu i aktivacije cijelog organizma, a javlja se i farmakološko djelovanje pojedinih minerala na metabolizam. Balneoterapija poboljšava kretanje u zglobovima, jača mišiće, smanjuje grčeve istih, poboljšava pokretljivost i ublažava bol. Terapije se obično odvijaju pod strogim nadzorom fiziostručnjaka. To je prirodna metoda liječenja gdje se ljudsko tijelo izlaže raznim vrstama kupelji – vodenim, zračnim te peloidnim.

Toplice su mjesta koja najviše koriste balneoterapiju zbog primjene termalnih voda i peloida. Hrvatska je bogata mjestima gdje se primjenjuje balneoterapija, a njih je preko 220.

⁴ Birkić, D., Vitner Marković, S., Vrbanac, A.: Značaj zdravstvenog turizma u razvoju kontinentalnog turizma Republike Hrvatske, *Zbornik radova 2. međunarodne konferencije o menadžmentu u turizmu i sportu: „Stručni radovi na temu zdravstvenog turizma“*, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec, 12.-13. travanj 2012., str. 39.

3. PRIRODNI LJEKOVITI ČINITELJI OTOKA

Za reputaciju otoka Lošinja kakvu danas znamo zaslužni su iskonski ljekoviti darovi prirode koji se još nazivaju prirodni ljekoviti činitelji, koji blagotvorno utječu na kvalitetu i dobro zdravlje te iznimnu dugovječnost otočana. Isto tako, već gotovo 130 godina posjetiteljima otoka učinkovito koriste u liječenju i oporavku od raznovrsnih bolesti te općem poboljšanju zdravlja. Klimatski prirodni ljekoviti činitelji su promjena klimatskog mjesta, klimatska počela u koja spadaju temperatura, tlak i vlažnost zraka, brzina vjetra, čistoća zraka i sunčevo zračenje. Koriste se u prirodnim oblicima liječenja kao što su aeroterapija, helioterapija i talasoterapija. Morski prirodni ljekoviti činitelji su: morska klima, čistoća zraka, morska voda, alge, biljni pokrov, Sunčevo zračenje, pijesak i morski peloid. Oni se koriste u prirodnim oblicima liječenja kao što su klimatoterapija, aeroterapija, hidroterapija, algoterapija, aromaterapija, kineziterapija, helioterapija, psamoterapija i peloidoterapija.

Proglašenjem lječilišnim mjestom 1892. godine Mali Lošinj postaje središtem u kojem se pretežito razvija zdravstveni turizam.⁵ Stoga se s razlogom može reći da se zdravstveni turizam na otoku Lošinj u današnje vrijeme razvija na osnovama dugogodišnje tradicije, ali i u skladu sa znanstveno utemeljenim spoznajama o utjecaju pojedinih prirodnih ljekovitih činitelja na zdravlje velikog broja ljudi. Zbog iznimnog geografskog položaja, otok Lošinj ima jedinstvena blaga klimatska obilježja. Posebno vrijedan dar prirode je i dostupnost opskrbe čistom pitkom vodom iz Vranskog jezera s otoka Cresa. Uz čudesnu, dobro očuvanu ali i njegovanu prirodu, otok Lošinj ima autentičnu kulturnu baštinu te dugu tradiciju brižljivog i toplog turističkog gostoprimstva.

Temeljem iskustava i dosadašnjih rezultata stručne primjene prirodnih ljekovitih činitelja otoka Lošinja kod bolesnika s respiratornim, kožnim i drugim kroničnim bolestima, očito je uistinu povoljno djelovanje prirodnih ljekovitih činitelja na stanje bolesnika, stoga se ono dakako preporuča. Prirodni ljekoviti činitelji su korisni za očuvanje i unapređenje zdravlja, poboljšanje kvalitete života kod zdravih osoba i onih s kroničnim bolestima, kojima se preporuča boravak na otoku i korištenje programa zdravstvenoga i lječilišnoga turizma. Isto

⁵ Grad Mali Lošinj - Jadranka d.d. - Turistička zajednica Grada Malog Lošinja: Ljekoviti otok Lošinj, Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji lošinjskog otočja, Mali Lošinj, 2013. godine, str. 19.

tako čine resursnu osnovu zdravstvenog turizma jer je zbog njihova korištenja potrebno putovati izvan uobičajene sredine.⁶

3.1. Klima

Na otoku Lošinju klima je blaga mediteranska s 2 631 sunčanim satom godišnje, ili u prosijeku 7,2 sunčana sata dnevno.⁷ Kako je Lošinj dosta udaljen od kopna kontinentalna klima ne utječe na mikroklimu otoka. Prosječna godišnja temperatura iznosi 15,6°C, a temperatura ispod 0 zimi gotovo da i nema. Topla morska struja duž obje strane otoka djeluje kao prirodni regulator otočnih temperatura i uvjetuje male dnevne promjene maksimalne i minimalne temperature zraka, koje su najmanje zimi i to u mjesecu prosincu i iznose 4,2°C, a najveća ljeti u mjesecu srpnju i iznose 8,1°C. Ta topla morska struja oplakuje otok Lošinj duž obje strane i uvjetuje blagu mediteransku klimu u kojoj dobro uspijevaju subtropske kulture poput naranče, limuna, mandarine, džakarande (jacaranda), bugenvile, palme ili mirte, čiji grmovi na Lošinju imaju najsjeverniju točku samoniklog rasta na našoj obali.⁸ Stoga otok uvijek izgleda poput raskošnog, zelenog zimskog vrta s kontroliranom mikroklimom.

Topla morska struja zimi grije more te samim time zagrijava i zrak oko otoka, pa je tako najniža godišnja srednja temperatura 7,7°C u veljači. Ljeti je more ipak hladnije od vrućeg zraka jer se noću rashladi i tako održava ugodnu prosječnu temperaturu od 24,8°C i u najtoplijem godišnjem mjesecu - srpnju.⁹

Godišnji prosjek oborina je 928 mm, a najviše ih je u listopadu i to oko 117 mm, a najmanje u srpnju oko 29 mm. Mjesec s najviše kišovitih, otprilike 10 - tak dana je studeni.¹⁰ Srednja godišnja vrijednost relativne vlažnosti zraka iznosi razmjerno visokih 71%, no zato su vrijednosti vrlo ujednačene tijekom godine te se kreću od 64% u srpnju do 75% u siječnju. Najčešći vjetrovi su bura (sjeveroistok) i jugo (jug) rijetko su jaki ili vrlo jaki i pojavljuju se većinom tijekom jutra i večeri i to uglavnom u zimskom dijelu godine, dok tijekom dana pušu vjetrovi iz zapadnog kvadranta i to tramuntana zimi, a maestral ljeti.

⁶ Kušen E.: Zdravstveni turizam; Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Zagreb, Institut za turizam, 2006. godine, str. 216.

⁷ Grad Mali Lošinj - Jadranka d.d. - Turistička zajednica Grada Malog Lošinja: Ljekoviti otok Lošinj, Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji lošinjskog otočja, Mali Lošinj, 2013. godine, str. 24.

⁸ Ibid, str. 24.

⁹ Ibid, str. 24.

¹⁰ Ibid, str. 25.

Lošinjske zime imaju hladna jutra i večeri, dok su popodneva pretežito svježa i pogodna za šetnje i sportske aktivnosti. Proljeće i jesen karakteriziraju svježja jutra i večeri s ugodnim popodnevimima, što posebno odgovara osobama s oštećenim zdravljem ali i starijim ljudima. Najugodniji dio godine na Lošinju zasigurno je u mjesecima kao što su svibanj, lipanj, rujan i listopad.

3.2. More

More oko otoka Lošinja je visoke kakvoće zbog svoje prozirnosti i odsutnosti štetnih tvari. Prosječna temperatura mu se kreće od najnižih 11,8°C u veljači do 23,6°C u kolovozu.¹¹ Povoljno djeluje na ljudski organizam, relaksira ga i smiruje. Lošinj pruža mogućnost za kupanje duž čitave svoje obale te se više lošinjskih plaža može pohvaliti Plavom zastavom. Plava zastava kao međunarodno ekološko priznanje očuvanju okoliša, dokazuje visoku kakvoću našega mora i potvrđuje činjenicu da se zna gospodariti okolišem, ulagati u odgoj i obrazovanje za okoliš te i na taj način skrbiti za sigurnost građana i gostiju Malog Lošinja.

Slika 2: Mali Lošinj

Izvor: Mali Lošinj: www.ak-losinj.hr (02.09.2016.)

- **Mjerenja kakvoće mora**

Redovita mjerenja kakvoće mora za područje Primorsko - goranske županije vrši Zdravstveno - ekološki odjel Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko - goranske županije. Ispitivanje se provodi prema Uredbi o kakvoći mora za kupanje kojom su propisane granične vrijednosti za mikrobiološke pokazatelje. Uredba je u potpunosti usuglašena s europskom Direktivom o upravljanju kakvoćom vode za kupanje, pa su rezultati kakvoće

¹¹ Grad Mali Lošinj - Jadranka d.d. - Turistička zajednica Grada Malog Lošinja: Ljekoviti otok Lošinj, Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji lošinjskog otočja, Mali Lošinj, 2013. godine, str. 25.

mora u Hrvatskoj, dostupni na stranici Agencije za zaštitu okoliša Ministarstva zaštite okoliša i prirode RH, usporedivi s onima za područja Sredozemlja i Europe općenito te su dostupni na službenim portalima Europske agencije za zaštitu okoliša.

Mjerenja se vrše u razdoblju od 15. svibnja do 30. rujna kroz 10 uzorkovanja u vremenskom razmaku od svakih 15 dana. Ocjenjivanje se vrši pojedinačno za svako mjerenje, na godišnjoj razini i za razdoblje od 3 sezone i tekuću godinu (“konačna ocjena”), a ocjene koje se dodjeljuju za kakvoću su izvrsna, dobra, zadovoljavajuća i nezadovoljavajuća kakvoća. Na području lošinjskog akvatorija mjerenja se vrše na 31 točki i to: 6 točaka na Sunčanoj uvali, 6 točaka na Čikatu, 4 točke na području Malog Lošinja, 5 točaka u Velom Lošinju i 10 točaka na području od uvale Bučanje kraj Sv. Jakova do svjetionika u Osoru. Za razdoblje od 2009. do 2012. godine na svim je točkama mjerenja kakvoća mora ocijenjena “izvrsnom kakvoćom”, što znači da je more na lošinjskim plažama vrlo čisto i odlično za kupanje.¹²

3.3. Voda za piće

Otok Lošinj se opskrbljuje pitkom vodom iz Vranskoga jezera na otoku Cresu, koja je ujedno i prve kategorije kakvoće, obogaćena mineralima koji je dodatno oplemenjuju. Vransko jezero dugo je 5,5 km i široko 1,5 km, a površina mu je 5,5 km². Jezero je apsolutna kriptodepresija s najdubljim dnom od 61 m ispod razine mora, a srednji mu je vodostaj 13 m iznad razine mora. Sadrži 200 milijuna m³ vode. Jezero je posve čisto i u njemu nema raspadanja. Voda iz Vranskoga jezera kojom se opskrbljuju sva naselja na cresko - lošinjskom otočju čista je čaša zdravlja i jedan važan prirodni resurs za oba otoka. Bujice koje se slijevaju niz padine dolomitnih stijena u jezero filtriraju se u šljunčanoj obali stoga je jezero visoke prozirnosti.

- **Mjerenja kakvoće vode**

Zdravstveno - ekološki odjel Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko - goranske županije redovito vrši kontrolu zdravstvene ispravnosti vode za piće na području vodoopskrbnog sustava Cres - Lošinj.¹³ Program ispitivanja usklađen je s Pravilnikom koji

¹² Grad Mali Lošinj - Jadranka d.d. - Turistička zajednica Grada Malog Lošinja: Ljekoviti otok Lošinj, Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji lošinjskog otočja, Mali Lošinj, 2013. godine, str. 26.

¹³ Grad Mali Lošinj - Jadranka d.d. - Turistička zajednica Grada Malog Lošinja: Ljekoviti otok Lošinj, Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji lošinjskog otočja, Mali Lošinj, 2013. godine, str. 27.

definira obujam ispitivanja, učestalost i broj uzoraka po vodoopskrbnom sustavu kao i maksimalne dopuštene koncentracije za ispitivanje pokazatelja. Rezultati mjerenja, temeljeni na 10 uzoraka mjesečno, redovito se objavljuju na stranici Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Primorsko - goranske županije. Voda iz Vranskog jezera pogodna je za piće već na samom svom izvorištu, što su dokazala i ispitivanja Nastavnog zavoda za javno zdravstvo, izvršena tijekom 2012. godine, i to kroz sva 4 hidrološka razdoblja.

Iz Nastavnog zavoda za javno zdravstvo donešena je, na temelju analize podataka, sljedeća ocjena kakvoće vode s izvorišta. Ispitani osnovni fizikalno - kemijski pokazatelji u sva četiri ispitivanja bili su povoljni. Voda iz Vranskog jezera bila je bezbojna, bez mirisa i bistra, povoljne temperature od 7 do 10°C, pH vrijednost vode je optimalna, blago alkalna i povoljna kao voda za piće. U osnovnom mineralnom sastavu prevladavaju kalcij i magnezij. Voda iz Vranskog jezera spada u umjereno tvrde vode s nešto povišenom koncentracijom klorida. Koncentracije lako oksidabilne organske tvari praćene preko parametra utroška, tijekom cijele godine bile su vrlo niske što je karakteristika vrlo čistih voda u prirodi. Ispitane koncentracije ukupnog organskog ugljika kojim se određuje ukupna organska tvar, također su bile vrlo niske i nisu varirale tijekom godine.

Slika 3: Vransko jezero na Cresu

Izvor: Vransko jezero na Cresu: www.viocl.hr (02.09.2016.)

Spojevi dušika i fosfora, koji predstavljaju hranjive elemente, detektirani su u niskim koncentracijama. Od kemijskih opasnih i toksičnih tvari u vodi Vranskog jezera ispituje se prisustvo teških metala, mineralnih ulja, deterdženata, pesticida i dr. Detektirane razine metala bile su vrlo niske. Koncentracije ispitivanih organskih tvari bile su ispod granice detekcije primijenjenih metoda ili vrlo niske, a još uvijek znatno niže od dopuštenih u Pravilniku.

Prema rezultatima četiriju ispitivanja u 2012. godini voda Vranskog jezera može se koristiti za piće uz prethodnu ispravnu dezinfekciju.

3.4. Zrak

Zrak otoka Lošinja izvrsne je kakvoće, idealne vlažnosti i temperature. Lebdeće čestice u zraku moguće je naći samo u tragovima, kao i primjese sumpornog dioksida i ugljičnog monoksida. Kvaliteta zraka se u posljednjih petnaest godina popravila jer su mjere kontrole najvećih zagađivača na kopnu postrožene, a u promet je uveden bezolovni benzin. Visoke zračne struje i vjetrovi čiste zrak kao i velika količina oborina. Osim toga zrak je oplemenjen morskim aerosolom i raspršenim kapljicama eteričnih ulja aromatičnog bilja. Udisanje ovog mirisnog, čistog zraka osvježava pluća, olakšava disanje, stvara osjećaj ugone i dobrog raspoloženja.

- **Mjerenja kakvoće zraka**

S obzirom da se zrak na Cresko - lošinjskom otočju općenito smatra čistim, jedina mjerna postaja koja od 1986. godine pa sve do danas redovito mjeri kakvoću zraka nalazi se na području Vranskog jezera, i to prvenstveno zbog kontrole mogućeg utjecaja na kvalitetu vode izvorišta.¹⁴ Posljednje mjerenje kakvoće zraka koje je trajalo od veljače 2007. do siječnja 2008. godine i to na inicijativu Lječilišta Veli Lošinj iz marketinških razloga, potvrdila su i premašila očekivane rezultate. Zbog poboljšanja kvalitete goriva i smanjenja udjela daljinskog transporta na onečišćenje zraka, koncentracija SO₂ smanjila se za 2 do 7 puta, a koncentracija dima je bila 50 – 100 % niža u odnosu na mjerenja prije 15 godina. Količina ukupne taložne tvari bila je na razini rezultata iz 80 - ih godina, no zato je sadržaj olova i kadmija u sedimentima drastično opao, zbog prelaska na bezolovni benzin krajem 90 - ih godina. Čak se i kiselost, tj. pH oborina dodatno smanjila, što sve govori o učinkovitosti lokalnih i globalnih mjera u smanjivanju zagađenja posljednjih desetljeća.

3.5. Prirodni ljekoviti aerosol

Kako je već rečeno, zrak na otoku Lošinju je prve kategorije kakvoće te ima optimalnu količinu vlage i idealnu prosječnu godišnju temperaturu, a u kombinaciji s raspršenim kapljicama eteričnih ulja ljekovitog bilja i česticama morske soli postaje prirodni ljekoviti

¹⁴ Grad Mali Lošinj - Jadranka d.d. - Turistička zajednica Grada Malog Lošinja: Ljekoviti otok Lošinj, Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji lošinjskog otočja, Mali Lošinj, 2013. godine, str. 29.

aerosol. Definiranje ljekovitog aerosola podrazumijeva ovlaživanje sluznice i širenje dišnih putova i omekšavanje gustog bronhalnog sekreta kako bi se olakšalo iskašljavanje uz primjenu raznih farmakoloških sredstava i antibiotika. Lošinjska jedinstvena ljekovita smjesa u zraku ima umirujući učinak na bronhalno stablo, smanjuje upalu, širi bronhe, otapa bronhalnu sluz, olakšava iskašljavanje, čisti pluća i na taj način omogućuje zacjeljivanje, oporavak i ozdravljenje bez primjene lijekova. Kapljice eteričnih ulja ljekovitog bilja u zraku imaju izravno djelovanje na ublažavanje upalnih procesa sluznice, širenje dišnih putova te omekšavanje bronhalnog sekreta. Čestice morske soli pomiješane s magnezijem, fosforom i jodom aktiviraju bronhalne cilije, odnosno četkice koje čiste dišne putove od upalnog sekreta iz razloga što morska sol razrjeđuje bronhalni sekret i na taj način pomaže u što lakšem čišćenju dišnih putova.

Slika 4: Prirodni ljekoviti aerosol

Izvor: Mali Lošinj: www.otok-losinj.hr (02.09.2016.)

U skladu s posljednjim mjerenjima plućnih funkcija posjetitelja otoka Lošinja spirometrom, te znanstvenom analizom dobivenih podataka, dokazano je da boravak od svega 11 dana na otoku značajno poboljšava disanje. Ljekovitim činiteljima potrebno je naravno određeno vrijeme da utječu na zdravlje, pa su tako najbolji rezultati uočeni ipak kod osoba koje su boravile na otoku čak tri tjedna. Veliki broj toksina izlučuje se iz organizma putem oksidativnih procesa za koje je naravno potreban kisik. Ako nema dovoljno kisika zbog poremećaja disanja, pušenja, konzumacije alkohola ili stresa, toksini se gomilaju, što svakako dovodi do pogoršanja bolesti. Boravkom u zdravom okolišu s ljekovitim aerosolom poboljšava se disanje i unosi dovoljno kisika u organizam što ima za rezultat lakši oporavak od bolesti, povećanje razine imunosti te produženje osjećaja ugone.

3.6. Borova šuma i ljekovito bilje

Prema istraživanjima prof. Haračića, na lošinjskom otočju raste oko 1 100 biljnih vrsta, od kojih je 939 vrsta autohtonih. Čak 230 vrsta ubraja se u prirodno ljekovito bilje.¹⁵ Otprilike 80 - ak vrsta, većinom egzotičnih biljaka, donijeli su poznati lošinjski kapetani i pomorci sa svojih dalekih putovanja i zasadili ih u svojim vrtovima i oko kuća, pa tako na Lošinju između ostalih uspijevaju agave, meksički kaktusi, palme, magnolije, mimoze, indijske smokve, limuni, naranče, mandarine, japanske nespule, eukaliptusi, mamutovaci, bugenvilije i mnoge druge. Bilje na Lošinju nije samo ukras okoliša, već ono utječe na mikroklimu i kvalitetu otočnog aerosola.

- **Borova šuma**

Zahvaljujući sustavnom pošumljavanju potkraj 19. stoljeća Lošinj se danas ponosi dvjema zaštićenim park - šumama; park - šumom Pod Javori površine 39 ha koja se nalazi u Velom Lošinju i park - šumom Čikat površine 236 ha pokraj Malog Lošinja. Ove stoljetne borove šume itekako utječu na lokalnu klimu i to na više načina: emitiraju velike količine kisika, aromatiziraju aerosol, štite šetnice uz more od jakog sunca ali i vjetra, čuvaju tlo od erozije i zadržavaju sloj vode ispod površine tla. Guste tamnozeleno borove krošnje koje natkrivaju šetnice u kontrastu s plavetnilom mora pružaju estetski doživljaj koji povećava užitak šetnje uz more.

Boravak u blizini crnogoričnih šuma od davnina se preporučavao posebice plućnim bolesnicima. Eterično ulje bora, koje se dobiva vodenom destilacijom iz svježih mladih izdanaka borovih iglica, a koristi se za liječenje bolesti pluća još od vremena Egipta i Babilona. Povoljan utjecaj bora na dišne organe i znanstveno je dokazan. Osim borova, uz lošinjske šetnice nalazi se puno tamarisa, zimzelenih stabala nježnih svjetlozelenih iglica i crvenkaste kore drveta, za čiji sok je poznato da umiruje kašalj.

Poznato je kako je u lošinjskom aerosolu moguće pronaći i kapljice ulja ljekovitih aromatičnih biljaka koje rastu uz šetnice, kamenitu morsku obalu i na krševitim proplancima. Ovdje će se navesti samo neke biljke i to one čija eterična ulja prvenstveno olakšavaju disanje i umiruju upalu dišnih puteva. To su kadulja, ružmarin, lavanda, lovor, mirta, timijan, majčina

¹⁵ Grad Mali Lošinj - Jadranka d.d. - Turistička zajednica Grada Malog Lošinja: Ljekoviti otok Lošinj, Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji lošinjskog otočja, Mali Lošinj, 2013. godine, str. 30.

dušica, origano i smilje, koje i otočani koriste za liječenje raznih bolesti pa nije rijetka pojava kako to isto bilje često sade u svojim vlastitim vrtovima.

- **Kadulja**

Prvi zapisi o ljekovitosti kadulje datiraju još od prije 2 000 godina pr. Kr., dok je u srednjem vijeku grm kadulje pokraj kuće bio znak dobrobiti, dok je Karlo V. zakonom naredio uzgoj kadulje u samostanskim vrtovima. Kadulja se koristi za ublažavanje raznih upala i kašlja, pomaže pri širenju bronha, olakšava iskašljavanje, moguće ju je i inhalirati, a njezin infuz ima antibakterijsko, antivirusno i antimikotično djelovanje. Na otoku je omiljen med od kadulje za koji kažu da ih štiti od bolesti, a kvalitetom je jedan od najcjenjenijih na svijetu.

- **Ružmarin**

Ružmarin na Lošinju raste uz kuće, ali ga je moguće naći i kao samoniklog u prirodi. Njegovo eterično ulje olakšava disanje, a vjeruje se da djeluje umirujuće i blagotvorno na poboljšanje pamćenja.

- **Lavanda**

Lavanda je drvenast grm s ljubičastim mirisnim cvjetovima. Na otoku je vrlo rasprostranjena kao dekorativna biljka koja se uzgaja u mnogim vrtovima, no koriste se i njezina od davnina poznata ljekovita svojstva. Njezino ime dolazi od latinske riječi „lavare“ što znači prati, stoga se smatra da su se njezina eterična ulja koristila još u rimskim termama. Za vrijeme epidemije kuge u 18. st. u Engleskoj vjerovalo se da se sveskom osušene lavande držanim pod nosom moglo zaštititi od iste. Vrlo je korisna za suzbijanje infekcija i za inhalacije, a od njenih sušenih cvjetova i listova moguće je pripremiti i čaj.

- **Lovor**

Lovor je uvelike raširen po otoku i mjestimično tvori prave zimzelene šume. Lišće se koristi kao začim, a eterično ulje lovora olakšava disanje te smiruje kašalj pa se često koristi kao dodatak u smjesi za inhaliranje.

- **Mirta**

Mirta je zimzeleno grmoliko stablo, sitnog, mirisnog lišća. Cvjeta bijelim cvjetićima, a plod daje u zimskim mjesecima. Ova lijepa biljka u grčkoj mitologiji bila je posvećena božici Afroditi. Eterično ulje mirte djeluje umirujuće na dišne putove baš poput ulja eukaliptusa. Poznato je kako zimi otočanke skupljaju tamne bobice mirte od kojih kasnije izrađuju liker, a te iste bobice mogu se koristiti i kao začim.

- **Timijan**

Timijan je biljka koja raste u obliku niskih grmova i to uz kamenu morskobalju. Njegov cvijet i igličasti listići karakterističnog su i vrlo intenzivnog mirisa te sadrže eterična ulja, timol i tanin. Listiće se najviše koristi za pripremu čaja i inhalaciju, a posebno blagotvorno djeluje na kašalj i smirivanje dišnih puteva, a može se koristiti i kao začim.

- **Majčina dušica**

Majčina dušica je mali grm s nježnim mirisnim ružičastim cvjetovima, koji raste uz kamenite obronke priobalja. Rimljani su čak vjerovali da ova biljka štiti kuću od svakog zla. Sušenu majčinu dušicu može se koristiti pri spravljanju čaja, za inhalacije i za iskašljavanje. Isto tako je i među omiljenim začimima, a koristi se i kao dezinficijens i repelent.

- **Origano**

Origano je grm sa vjenčićima bijelih ili ružičastih cvjetova niskog rasta koji obitava na suhim i sunčanim kamenitim predjelima. U antici, ljudi su vjerovali da njime mogu istjerati demona iz kuće. Obiluje ljekovitim svojstvima, a koristio se i kao lijek protiv astme. Danas se uglavnom koristi kao začim, za spravljanje likera, pripremu salata, juha i variva. Eterično ulje origana koristi se za liječenje dišnih poremećaja.

- **Smilje**

Smilje je niski grm kojim su na Lošinju prekriveni čitavi obronci i široke površine kamenjara uz more. Njegovi mirisni žuti cvjetići koriste se za ublažavanje kašlja i otapanje bronhalne sluzi, ali i za ukras, a poznata je dakako i njihova primjena u kozmetičkoj industriji.

4. ZDRAVSTVENI TURIZAM MALOG LOŠINJA

Zdravstveni turizam koristi prirodne ljekovite činitelje zbog njihovog povoljnog djelovanja na očuvanje zdravlja i poboljšanje kvalitete života te prevencije, liječenja i oporavljajućeg djelovanja od različitih bolesti. Mogu se podijeliti na tri dijela: klimatske (klimatska počela, činitelji i postupci, promjena klime, čistoća zraka, sunčevo zračenje, morski činitelji), morske (klima, čistoća zraka, sunčevo zračenje, morska voda, alge, biljni pokrov, pijesak, solanski i morski peloid, šetnice i staze) i topličke (termomineralne vode, peloidi, naftalan, biljni pokrov, čistoća zraka, klima, sunčevo zračenje, šetnice i staze). U Velom Lošinju djeluje Lječilište koje ima dugu tradiciju i rezultate pri liječenju bolesti dišnih organa i bolesti kože. Sa svojim brojnim programima posebno su pogodni za ljude koji žive u zagađenim i bučnim gradovima, za one koji su opterećeni svakodnevnim životom, koji se slabo kreću i uzimaju neodgovarajuću prehranu.

4.1. Pojam i definicija zdravstvenog turizma

Zdravstveni turizam je specifični oblik turizma kojim se uz pomoć prirodnih ljekovitih činitelja i liječničkog nadzora djeluje na očuvanje i unapređivanje čovjekova zdravlja. Još jedna od definicija zdravstvenog turizma je: „Posjet stranih i domaćih gostiju toplicama i lječilištima, pri čemu ti gosti, prema vlastitoj odluci koriste usluge za unapređenje zdravlja i u pravilu ih sami plaćaju.“

Zdravstveni turizam je turistički proizvod koji je sačinjen od kombinacije usluga u jednoj ili više zdravstveno - turističkih ustanova, smješten u zdravstvenom lokalitetu unutar destinacije. Korisnik je turist, hotelski gost, koji živi odabranim načinom života, a dio dana odvaja za medicinski program koji mu odredi liječnik. Treba ponoviti da je zdravstveni turizam suvremeni turistički proizvod u sadašnjem vremenu namijenjen ljudima koji žele održati ili unaprijediti svoje zdravlje. Takav proizvod ne može biti ishitrena i pomodna „roba“ te se u njegovo kreiranje treba uložiti puno specijalističkih znanja i strpljivosti, posebice znanja vezanog za prirodne ljekovite činitelje zbog kojih će gosti prvenstveno dolaziti u neku zdravstveno - turističku destinaciju.¹⁶

Zdravstveni turisti rijetko putuju samo zbog specifičnih tretmana. Klijenti zdravstvenog turizma traže odredišta u kojima će se uz medicinske usluge ujedno i relaksirati

¹⁶ Kušen E.: Zdravstveni turizam; Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Zagreb, Institut za turizam, 2006. godine, str. 221.

i poboljšati svoje opće stanje. Stoga su najtraženija odredišta koja uz kvalitetnu zdravstvenu infrastrukturu imaju široku paletu sadržaja koji pružaju sveobuhvatni doživljaj, od povijesnih i kulturnih lokacija preko atraktivnih krajolika za rekreaciju do niza dodatno ponuđenih aktivnosti. Dakle, zdravstveni turizam predstavlja suradnju u području zdravstva i turizma u kojem je na partnerskoj osnovi organiziran boravak gostiju tretiranih kao turista, koji dolaze na mjesta prirodnih ljekovitih činitelja gdje im se pod liječničkim nadzorom pružaju usluge aktivnog odmora, dijetalnog režima prehrane i balneoterapije, sve uz prethodni inicijalni pregled funkcionalne sposobnosti, stalni medicinski nadzor te davanje završnog mišljenja u zdravstveno turističkim objektima, odnosno hotelima.

Za odvijanje aktivnosti zdravstvenog turizma moraju se osigurati posebni uvjeti:

- prirodni ljekoviti činitelji,
- odgovarajući ugostiteljski, medicinski, paramedicinski i drugi sadržaji,
- liječnički nadzor,
- zdravstveno – turistički objekti,
- lječilišno turističko mjesto,
- zdravstveno – turistička destinacija.

Poznato je da je turizam sačinjen od dvije grane - turizma i medicine. U ovom slučaju turizam je gospodarska, a medicina stručna djelatnost, a kad se te dvije djelatnosti sjedine daju vrlo unosnu granu turizma čemu u prilog ide podatak da je zdravlje kao motiv putovanja turista na vrhu ljestvice odabira turističke destinacije. Hrvatska, kao turistička destinacija ima mnoštvo prednosti u odnosu na druge destinacije poput čistog mora, povoljne klime, zdrave hrane, duge i očuvane povijesti i mnogih kulturnih događaja, ali još nema jasno definirane smjernice glede zdravstvenog turizma, a čime bismo se trebali ozbiljno pozabaviti kako bi postali top – destinacija zdravstvenog turizma s ciljem produžetka turističke sezone na 365 dana u godini.

4.1.1. Lječilišni turizam

Lječilišni turizam definira se kao vrsta složene zdravstvene i turističke djelatnosti koja se provodi u prirodnim lječilištima u kojima ključno mjesto zauzima liječenje i rehabilitacija različitih bolesti i bolesnih stanja, oporavka i sprječavanja bolesti uz stručnu primjenu

prirodnih ljekovitih činitelja i postupaka medicinske rehabilitacije.¹⁷ Lječilišne usluge obuhvaćaju liječenje od različitih bolesti, oporavak, rehabilitaciju te sprječavanje bolesti uz stručni nadzor i stručnu primjenu prirodnih ljekovitih činitelja i postupaka fizikalne terapije.

Lječilišta imaju prednost jer su otvorena cijelu godinu, u njima se mogu obaviti različite zdravstvene i medicinske usluge, a mogu se koristiti temeljem uputnice nadležne zdravstvene institucije, u Hrvatskoj HZZO – a.

4.1.2. Wellness turizam

Wellness turizam podrazumijeva jedinstvenu ponudu uvjeta i postupaka za postizanje optimalne tjelesne i duhovne dobrobiti pojedinca. Wellness ponuda se može realizirati bez uporabe prirodnih ljekovitih činitelja i također bez liječničkog nadzora. Može se realizirati u objektima koji u svojoj ponudi imaju wellness ponudu, ali se isto tako nudi kao dodatna usluga u zdravstveno – turističkim objektima i prirodnim lječilištima. Glavna uloga wellnessa je briga o zdravlju te održavanje tijela i duha zdravim i u kondiciji.

Wellness se sastoji od pet osnovnih dijelova:¹⁸

- fizičke aktivnosti,
- duševne aktivnosti,
- osobne relaksacije,
- zdrave i prirodne prehrane,
- programa ljepote tj. njege lica i tijela.

Danas je u svijetu sve popularniji medicinski wellness koji uz klasične tretmane nudi i tretmane koji zahtijevaju liječnički nadzor, ali je u suštini orijentiran na neinvazivne metode poput dijagnostike, kontroliranih programa mršavljenja, vitaminskih kura, tretmana s mikrokristalima, laserskih korekcija, injekcija botoksa i filtera i dr. Ova vrsta wellnessa zapravo uopće nije zamišljena za oporavak bolesnika već se ponajviše posvećuje raznim metodama pomlađivanja i boljeg osjećanja.

¹⁷ Birkić, D., Vitner Marković, S., Vrbanac, A.: Značaj zdravstvenog turizma u razvoju kontinentalnog turizma Republike Hrvatske, *Zbornik radova 2. međunarodne konferencije o menadžmentu u turizmu i sportu: „Stručni radovi na temu zdravstvenog turizma“*, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec, 12.-13. travanj 2012., str. 40.

¹⁸ Ibid

4.1.3. Medicinski turizam

Medicinski turizam podrazumijeva putovanja koja pojedinci poduzimaju u svrhu obavljanja određenih medicinskih zahvata (zubarskih, kirurških i sl.). Pacijenti putuju izvan mjesta stalnog boravka zbog korištenja medicinskih, zdravstvenih i turističkih usluga destinacije. Osobe kojima je potrebna medicinska pomoć putuju u druge zemlje jer žele dobiti medicinsku njegu visoke kvalitete s prihvatljivom cijenom, a uz to žele posjetiti atraktivnu destinaciju, iskoristiti ju za rehabilitaciju, odmor i relaksaciju.

4.2. Povijest i razvoj zdravstvenog turizma

Prije pojave zdravstvenog turizma kako ga danas shvaćamo, postoji duga tradicija putovanja radi zdravstvenih razloga ili očuvanja zdravlja. Drevni narodi, koji su dosegli odgovarajuću civilizacijsku razinu, kao i određenu razinu zdravstvene kulture, putovali su radi odmora i razonode. Ta su putovanja imala zdravstveno i rekreativno obilježje, a to dokazuju pronađena termalna kupališta, ljetnikovci i odmorišta, posebice na području stare rimske države (uključujući prostore Hrvatske).

Također, i brojne druge stare civilizacije jednako pokazuju razvoj tog fenomena. Kada bi se izlistali povijesni dokumenti, naišlo bi se na kulture kao što su Medijci, Sumerani, Perzijanci, Babilonci, Egipćani, ali i civilizacije na dalekom istoku kao što su doline Mekonga, Inda, Gangesa i dr. Povijesnim društvenim previranjima i procesima, elementi zdravstvene kulture preneseni su u Europu, prije svega u antičku Grčku, te iz nje u Rim. Kao dobar primjer može poslužiti upravo Rim, u kojem se, kako često čitamo u povijesnim dokumentima, vodila iznimna briga za zdravlje, tjelesnu kulturu i kondiciju. Svima su dobro poznata razna sportska natjecanja i igre, kao što su Olimpijske igre koje i danas provode svijest o zdravstvenoj i tjelesnoj kulturi na globalnom nivou.

Zanimljivo je da su već prije otprilike 4 000 godine stari Sumerani gradili komplekse zdravstvenog karaktera oko vrućih izvora, kao i hramove s bazenima. Spomenuti Rimljani gradili su naselja s termalnim lječilištima i hramove lječilišnog karaktera. Grci su poznati po svojim putovanjima i hodočasnicima sa cijelog Mediterana, koji su putovali u Epidauru, mali prostor u Saronskom zaljevu. Bila su to putovanja u svetište boga Asklepija, iscjeljujućeg boga. Tada se smatralo da bog Asklepije otkriva lijekove za različita oboljenja u snovima hodočasnika. Smatra se da je upravo Epidaura kolijevka današnjeg zdravstvenog turizma.

4.2.1. U Europi

Prema povjesnim podacima potvrđeno je da se već stoljećima čovjek brine o svom zdravlju bilo da se tu radilo o preventivnim tretmanima, oporavku nakon neke sportske aktivnosti ili pak običnom uživanju u vodi. Medicina kakvu danas poznajemo postoji oko trisetinjak godina, a medicina kakva se tada primjenjivala uglavnom se temeljila na liječenju raznim ljekovitim biljem pa čak i praznovjerjem. Tako su i sami Rimljani 39 godina p.n.e. počeli cijeniti ljekovitost i blagodati prirodnih ljekovitih izvora te su već tada osmislili prve bazene s vrućom i hladnom vodom čemu svjedoče kasnija arheološka nalazišta otkrivena prije otprilike 180 godina.

Toplice su u ono vrijeme bile mjesta gdje je bogatstvo dolazilo do punog izražaja, koristile su ih osobe iz visokog društva za ostvarivanje svojih hedonističkih želja. Toplice su kroz naredno vrijeme dostigle veliku posjećenost i popularnost te struka tada naglasak stavlja na morsku vodu gdje samo kupanje postaje važan čimbenik. U Engleskoj su primjerice ribarska mjesta uz more dobila na važnosti te su pretvorena u elitne centre koji su sve do danas ostali poznata i moderna lječilišta te priznate destinacije. Razvoju lječilišta pridonijela je uvelike bolja prometna povezanost što je i danas jedan od važnijih čimbenika kao i razni pisani stručni tekstovi o djelovanju i ljekovitosti toplica, klime i morske vode koji su se u ono vrijeme brzo širili.¹⁹

4.2.2. U Hrvatskoj

Razvoj ove vrste turizma na našim prostorima započeo je još u antičko doba, ali sam zdravstveni turizam kao specifična pojava za osobe veće kupovne moći započinje sredinom 19. stoljeća, dok se krajem istog tog stoljeća razvija kupališni turizam koji je ujedno i prethodnik zdravstvenog turizma. Ta pojava završila je početkom Prvog svjetskog rata za čijeg trajanja su izgrađeni brojni turistički kompleksi koji su danas središnja turistička i povijesna jezgra velikog broja lječilišnih mjesta. Prirodna lječilišta posjećivali su imućni ljudi koji su tamo provodili svoje slobodno vrijeme, a osnova tih lječilišta bila je termalna voda, morska voda, prirodni ljekoviti činitelji te mediteranska klima.²⁰

¹⁹ Pančić Kombol T.: Selektivni turizam, Uvođenje u menadžment prirodnih i kulturnih resursa, 2000., str. 151.

²⁰ Kušen E.: Zdravstveni turizam; Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno Zagreb, Institut za turizam, 2006., str. 216.-217.

U Varaždinskim toplicama provedena je 1709. godine prva analiza tremo - mineralne vode, stoga ju se može nazvati samim početkom razvoja termalizma u Hrvatskoj.²¹

U Opatiji se na inicijativu poznatog bečkog liječnika Leopolda Schröttera počelo razmatrati Opatiju kao moguće klimatsko lječilište „velikog stila“, a nakon dvije godine kupljen je veliki kompleks s pripadajućim parkom i gradilištima, što je dovelo do činjenice da je Opatija postala prvo lječilišno mjesto takve vrste u Hrvatskoj. Opatija je 1889. godine proglašena prvim morskim klimatskim lječilištem na Jadranu i dobila svoje posebno izabrano lječilišno povjerenstvo koje je bilo zaduženo za nadgledanje, davanje različitih suglasnosti, osnivanje fondova i unapređenje turizma.²²

Prva svjetska lječilišta, kao što su Vichy, Karlovy Vary, Spa i ostali, bila su primjer po kojem su se počela razvijati i hrvatska lječilišta upravo zahvaljujući prirodnim ljekovitim činiteljima koje posjeduje Hrvatska. Kontinentalni dio Hrvatske u tome je prednjačio i postavio temelje za sam razvoj toplica poput: Varaždinskih, Krapinskih, Stubičkih, Daruvarskih, Lipika i dr. U primorskom dijelu toplice koje su se među prvima razvile bile su u Opatiji, Velom Lošinju, Brijunima i dr.

Sredinom 20. stoljeća zdravstveni turizam kreće putem masovnog turizma i upravo nakon Drugog svjetskog rata u lječilišta se uključuju i smještajni kapaciteti s ostalim popratnim sadržajima te oni poprimaju funkciju zdravstvenih ustanova tj. specijalnih bolnica. Takav trend uvrštavanja specijalnih bolnica u zdravstveni sustav zaustavio je napredak i razvoj samog zdravstvenog turizma, a nastavio se u većini lječilišta i toplica sve do danas, kada se većina osoba upućuje na liječenje preko svojih doktora i nadležnih institucija, iako se u zadnjih nekoliko godina ulaže u toplice koje se pritom obnavljaju i privatiziraju u svrhu korištenja isključivo za privatne, komercijalne goste. Takav primjer su Istarske toplice i Terme Topličica, dok neke toplice tek kreću u tom smjeru.

4.2.3. Povijest i razvoj zdravstvenog turizma na Lošinjskom otočju

Položen duboko u more na vanjskom rubu Kvarnerskog zaljeva i smješten između Pule, Rijeke i Zadra, otok Lošinj svoju je slavu stekao najprije na moru preko pomorstva na jedra, a zatim i na kopnu, odakle su u potrazi za “toplom jugom” i zdravljem došli prvi turisti.

²¹ Pančić Kombol T.: Selektivni turizam, Uvođenje u menadžment prirodnih i kulturnih resursa, 2000., str. 165.

²² Vukonić B.: Povijest hrvatskog turizma, Prometej, Zagreb, 2005., str. 64.-67.

Prijelaz s pomorstva na turizam dogodio se prije gotovo 130 godina, kada su zahvaljujući znanstvenom radu Ambroza Haračića, profesora čuvene Pomorske škole u Malom Lošinj, austrijski liječnici otkrili ljekovitost lošinjske klime. U trenutku kada je kriza pomorstva na jedra dosegla svoj vrhunac, lošinjski pomorci i brodovlasnici vrlo brzo su se prilagodili novonastaloj situaciji i uključili se u razvoj nove gospodarske djelatnosti - lječilišnog turizma.

Ključna osoba za početak razvoja lošinjskog turizma bio je prof. Ambroz Haračić (1855. - 1916.). Nakon studija matematike i prirodnih znanosti u Beču, mladi znanstvenik počeo je 1879. godine predavati u Pomorskoj školi u svom rodnom Malom Lošinj. Kako se još kao student bavio proučavanjem otočke botanike, u želji da i znanstveno potvrdi uzročno - posljedičnu vezu između klime i vegetacije, iste godine na vlastitu inicijativu započinje i s meteorološkim promatranjima. Tako je 1. kolovoza. 1880. godine započeo s mjerenjima pomoću instrumenata koje je dobio od bečkog Središnjeg meteorološkog zavoda. Sve bi ostalo na privatnoj Haračićevoj inicijativi da 1881. godine na čelo malološinjske Pomorske škole nije došao Eugen Jelčić (1854. - 1915.), koji se i sam intenzivno bavio znanstvenim radom. Njegovim nastojanjem prof. Haračić je sljedećih godina dobio više novih instrumenata i proširio svoja mjerenja, čiji su se rezultati svakodnevno telegramski slali u Beč i od 1887. godine objavljivali u bečkim dnevnim novinama., ali i izlagali u atriju Pomorske škole za domaću javnost.

Prvi rad koji je prof. Haračić objavio bilo je izvješće o rezultatima njegovih dotadašnjih meteoroloških mjerenja iz 1884. godine. Iako skroman i lokalno nezapažen, rad je privukao pozornost jednog austrijskog balneologa, dr. Conrada Clara (1844. - 1904.), tada kupališnog liječnika u toplicama Bad Gleichenberg i docenta balneologije u Grazu. Stjecajem okolnosti njegov sin je iste godine prebolio tešku šarlahovu difteriju od koje se nikako nije oporavljao, stoga ga je otac odlučio odvesti na otok Lošinj i nije pogriješio. Nakon samo 3 tjedna boravka na Lošinj u siječnju i veljači 1885. godine sin mu se potpuno oporavio, a dr. Clar je o tome s neskrivenim oduševljenjem obavijestio stručnu javnost.

Njegov entuzijizam ubrzo je na Lošinj privukao i dr. Leopolda Schröttera von Kristellija (1837. - 1908.), poznatog internista, osnivača moderne laringologije te profesora na Bečkom medicinskom fakultetu, koji je u to vrijeme s grupom kolega znanstvenika istraživao Kvarner tražeći najpovoljnije mjesto za osnivanje zimskog lječilišta. Dr. Schrötter se već prilikom svog prvog boravka oduševio otokom i dao prvi poticaj za osnivanje Turističkog

društva u Malom Lošinju, koje je osnovano 09. veljače 1886. godine kao podružnica Austrijskog turističkog kluba.

Ljubav prema moru i jedrenju privukla je na Lošinj i jednog člana carske obitelji, nadvojvodu Karla Stjepana. On je te iste, 1885. godine prejedrio Jadran u potrazi za mjestom povoljnim za izgradnju svog zimovnika, tj. zimskog boravišta, i zaljubio se u Veli Lošinj toliko da će sa svojom obitelji u njega dolaziti sve do 1915. godine. Sasvim očekivano, za njim su na Lošinj došli i drugi pripadnici carske kuće Habsburgovaca (car Franjo Josip i carica Elizabeta, nadvojvoda Franjo Ferdinand i prijestolonasljednik Rudolf), carski dvorjani i aristokracija, kao i imućni pripadnici sve jačeg građanskog sloja.

Kada je 1886. godine prof. Haračić objavio svoju znamenitu studiju o malološinjskoj klimi, utemeljnu na njegovim promatranjima, pokrenuo je val oduševljenja u bečkoj javnosti. Vrlo brzo nakon izlaska studije, vodeći austrijski dnevni list „Die Presse“ objavio je vrlo povoljan osvrt u kojem je opisan i uskršnji posjet grupe profesora s Bečkog medicinskog fakulteta Lošinju, predvođene dr. Schrötterom. Prof. Haračić tom je prigodom grupu liječnika odveo u obilazak svog voljenog Čikata, u čijim su lijepim plažama i niskim obalama ovi odmah prepoznali veliki potencijal za razvoj turizma. Jedinu problem je bila njegova poprilična ogoljelost, jer na tako krševitom terenu nije rasla ni poštena ispaša za ovce. Čikat je trebalo pošumiti, i to crnogoricom. Društvo za pošumljavanje i poljepšavanje Maloga Lošinja već je u prvoj godini svog djelovanja zasadilo preko 80 000 sadnica borova (većinom alepskog i bijelog bora) i oko 500 sadnica alejnog drveća (tamarisa, čempresa i sl.), a do 1891. godine posađeno je ukupno 500 000 sadnica te je time postignut cilj Društva da se “šumom obavije grad”. Borova šuma je zaštitila uvalu Čikat od utjecaja bure i postala njenim “zaštitnim znakom” sve do danas, kada prvi posađeni borovi imaju već punih 130 godina. Društvo je, uz pošumljavanje, uredilo i velik broj puteva i šetnica po Lošinju, a na mjestima s najljepšim pogledom postavljene su klupe. Isto tako, intenzivno se radilo i na promociji, pa je već 1888. godine izdan prvi turistički vodič Lošinja - Otok Lošinj s oba grada Velim Lošinjem i Malim Lošinjem.

Dr. Clar je sljedećih godina nastavio dolaziti na Lošinj i pisati o njegovoj ljekovitoj klimi u stručnim liječničkim časopisima. U radu objavljenom 1888. godine navodi da Lošinj zbog svojeg blagog, ali često uzburkanog zraka nije pogodan za liječenje teške tuberkuloze,

ali je zato izuzetno pogodan za one s prirođenim ili stečenim stanjem slabosti, kod kojih se može očekivati da će organizam na klimatski poticaj reagirati povećanjem snage.

U tim kasnim 80 - im godinama 19. stoljeća izgled Velog i Malog Lošinja počinje se mijenjati. Nakon što je nadvojvoda Karlo Stjepan u Velom Lošnju kupio vilu kapetana Sopranića i uz nju uredio lijepi perivoj, na Lošinj dolaze i drugi pripadnici viših slojeva i kupuju kuće slavnih lošinjskih kapetana i brodovlasnika koji su se zbog pomorske krize odselili u Trst, Rijeku ili SAD, te ih preuređuju za svoje potrebe. Njima se pridružuju i brojni poduzetnici s područja današnje Austrije, Mađarske i Češke, većinom hotelijeri koji će u obnovljenim kapetanskim kućama sljedećih godina otvoriti hotele, pansionere i lječilišta..

Prof. Haračić je tako, najveću moguću pohvalu za svoj klimatološki rad doživio upravo u godini kada su Veli i Mali Lošinj i zakonom proglašeni zimskim klimatskim lječilištima. Do službenog proglašenja u lipnju 1892. došlo je zahvaljujući znanstvenim referatima dr. Schröttera i dr. Clara, koji su se uglavnom temeljili na Haračićevim dugogodišnjim meteorološkim promatranjima. Tim Zakonom cijela je lošinjska lječilišna djelatnost stavljena pod nadzor i upravu Lječilišne komisije. Lječilišna sezona trajala je od 1. listopada do 31. svibnja i svi posjetitelji, koji su u tom vremenu boravili u Velom i Malom Lošnju dulje od 4 dana, smatrali su se “lječilišnim gostima” i kao takvi morali su plaćati “lječilišnu pristojbu”. Prikupljenim sredstvima financirala se izgradnja i uređenje šetnica, kao i rad Lječilišnog doma u središtu Maloga Lošinja. Jedan od prvih zadataka Lječilišne komisije bio je provođenje i nadziranje općinske zabrane smještaja tuberkuloznih bolesnika u privatnim kućama, donijete u svrhu zaštite lokalnog stanovništva.

Prva lječilišna ustanova na otoku bila je Maria - Amalya Asyl, morsko oporavilište grada Beča za škrofulozne i tuberkulozne djevojčice, koje je 1892. godine u Velom Lošnju utemeljila barunica Adolfine Hasslinger i predala na upravljanje Sestrama milosrdnicama od sedam žalosti.²³ Rezultati oporavka djevojčica bili su impresivni: čak 73% ih je potpuno ozdravilo, 17% se dobro oporavilo, 3% se počelo oporavljati, a kod samo 2% nije bilo učinka. Tih godina je u uvali Čikat otvoreno Lječilište cara Franje Josipa Društva za njegu bolesnih bečkih studenata, popularnog naziva Wienerheim. Kako bi se izbjeglo miješanje bolesnih gostiju sa zdravima, početkom 20. stoljeća osnivaju se lječilišta, odnosno sanatoriji. Točnije,

²³ Grad Mali Lošinj - Jadranka d.d. - Turistička zajednica Grada Malog Lošinja: Ljekoviti otok Lošinj, Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji lošinjskog otočja, Mali Lošinj, 2013. godine, str. 20.

1903. godine „Kuranstalt Sanatorium dr. Simonitsch“ u Velome Lošinju i 1906. godine „Sanatorium dr. Hajós“ na Čikatu.²⁴

Kupanje u morskoj vodi kao dio terapije pojavljuje se od samih početaka lošinjskog lječilišnog turizma, ali sve do kraja 19. stoljeća ono je podrazumijevalo kupanje u kadi napunjenoj zagrijanom morskom vodom, a ne plivanje u moru. Ljetni kupališni turizam počinje se intenzivnije razvijati tek početkom 20. stoljeća, posebno nakon gradnje „Seebad Cigale“, lijepog i dobro opremljenog kupališta u uvali Blatina na Čikatu, i uređenja prekrasne pješčane plaže u uvali Bok na otoku Susku. Ljetni kupališni turizam skladno se nadovezao na onaj zimski lječilišni, tvoreći jedinstvenu cjelogodišnju turističku sezonu koja je mogla zadovoljiti sve potrebe i ukuse tog vremena.

Prvi svjetski rat naglo je zaustavio sjajan uspon lošinjskog turizma, a konačni udarac lječilišnom turizmu zadala je 1925. godine odluka tadašnje talijanske vlasti kojom je bolesnima zabranjen dolazak na otok. Lječilišta i većina turističkih objekata su prestali s radom i počeli propadati, a mnogi su stradali u savezničkim bombardiranjima krajem Drugog svjetskog rata. Prvi novi hoteli (Helios, Bellevue, Punta) i kamp Čikat sagrađeni su tek 60 - ih godina 20. stoljeća, kada se turizam potpuno okrenuo svojoj ljetnoj, kupališnoj verziji. Izgradnjom hotelskog kompleksa Sunčana uvala 1977. godine, razvio se masovni tip turizma koji vrhunac doživljava 80 - ih godina. U tom poslijeratnom razdoblju jedino je još Lječilište u Velome Lošinju djelomično i u nešto izmijenjenom obliku nastavilo dugu tradiciju lošinjskog zdravstvenog turizma. Unatoč svim povijesnim mijenama koje su se u međuvremenu dogodile, ljekovitost lošinjske klime ostala je konstantom.

4.3. Profil korisnika zdravstvenog i lječilišnog turizma

Osobe koje se profiliraju kroz lječilišni turizam su osobe koje žele spriječiti, usporiti ili preventivno djelovati u nizu čimbenika koji utječu direktno ili indirektno na njihovo zdravlje kao što su smanjenje boli, smanjenje stresa, liječenje niza zdravstvenih stanja, liječenje prirodnim ljekovitim činiteljima, programi fitnesa, oslobađanje od stresa i depresije,

²⁴ Grad Mali Lošinj - Jadranka d.d. - Turistička zajednica Grada Malog Lošinja: Ljekoviti otok Lošinj, Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji lošinjskog otočja, Mali Lošinj, 2013. godine, str. 20.

liječenje neplodnosti i dr.²⁵ Sve te usluge mogu se kombinirati međusobno s ostalim uslugama i ostalim oblicima turizma, zato se ova vrsta turizma može nazvati kompleksnom.

Trenutačni trend na turističkom tržištu je zdravlje, a u tome Hrvatska prednjači pred ostalim zemljama uz svoja prirodna bogatstva, netaknutu prirodu, povoljnu klimu, prirodne ljekovite činitelje, termalne vode i ljekovita blata.

Struktura gostiju prema plaćanju podijeljena je na goste u lječilištima koji svoju uslugu obavljaju u potpunosti na teret HZZO – a, i onih koji to rade djelomično te komercijalne goste koji troškove svojih usluga snose u potpunosti sami. Tako su se neke toplice prilagodile takvim gostima i u potpunosti su se privatizirale kao što su Istarske toplice i Terme Topličica, a ostala lječilišta svoju ponudu prilagođavaju novim trendovima i postaju i postaju zdravstveno turistički centri sa širokim asortimanom usluga.

Turisti koji ostvaruju svoj boravak u zdravstvenom turizmu najčešće ga organiziraju na dva načina:²⁶

- **poliklinički oblik** – pružanje usluga u zdravstvenim ustanovama, smještaj u ugostiteljsko – turistilkim objektima,
- **stacionarni oblik** – direktno obavljanje usluga i organizacija smještaja u zdravstvenim ustanovama.

U lječilištima i specijalnim bolnicama danas se pretežito liječe osobe starije životne dobi, zatim slijede osobe srednje životne dobi, tretmani namijenjeni ženama, a u novije vrijeme i poslovnim ljudima kojima su prilagođeni točno određeni tretmani poput anti – stres terapije.

²⁵ Musliu T.: Lječilišni aspekt zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec 2015., str. 22.

²⁶ Musliu T.: Lječilišni aspekt zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec 2015., str. 23.

Tablica 1: Profili glavnih ciljnih segmenata kupaca za proizvode zdravstvenog turizma.²⁷

„PACIONIRANI“ I „LJUBITELJI“	„Wellness/ zdravlje“ gosti	Riječ je pretežito o ženama, uz zamjetan porast interesa mladih parova na zajedničkim tretmanima. Kvaliteta ponude ocjenjuje se u odnosu na opremljenost, stručnost, inovativnost i čistoću centra. Vrlo važan je kvalitetan smještaj i prateći destinacijski sadržaji, a posebice mogućnosti za kupovinu, kultura, šetnice i ugostiteljstvo. Očuvanost prirodnih resursa predstavlja prednost. Najčešće putuju tijekom proljeća i jeseni. Informiraju se temeljem preporuka, iz specijaliziranih i life - style časopisa te na Internetu.
„ZAINTERESIRANI“ I „NOVACI“	Zrela-dob (50-65)	Raspolažu slobodnim vremenom i prihodom te, nakon što su djeca odrasla i napustila dom, imaju potrebu ponovno „ugoditi sebi“. Na putovanju žele iskusiti „sve najbolje“: odsjesti u dobrim ili „posebnim“ hotelima, posjetiti poznate restorane, obići atrakcije. Putuju tijekom cijele godine. Informiraju se temeljem preporuka, kroz „priče“ u novinskim priložima ili u specijaliziranim časopisima te na Internetu.
	Mladi parovi (25-35)	Posvećeni karijeri, bez djece, imaju relativno visok raspoloživ prihod, ali malo slobodnog vremena. Putuju kako bi se nagradili za naporan rad te smatraju da zaslužuju „priuštit si najbolje“. Putuju tijekom cijele godine, posebice vikendima i posebice lako dostupne destinacije. Informiraju se preko preporuka, life-style časopisa i naročito na Internet forumima.

Izvor: Institut za turizam, „Strateški marketinški plan turizma Kvarnera 2009 - 2015 – Krovni plan“

4.4. Ekonomski učinci razvoja zdravstvenog turizma

Turistička potrošnja je osnova svih ekonomskih učinaka turizma jer bez njezinog postojanja ne bi postojao niti jedan drugi ekonomski učinak. Turistički proizvodi i usluge

²⁷ Detaljniji prikaz profila ciljnih tržišnih segmenata u: Institut za turizam, „Strateški marketinški plan turizma Kvarnera 2009-2015 – Krovni plan“, Točka 5.3.

međusobno su komplementarni, a me konkurentni i pri tome se potvrđuje teza da je većina oblika turizma međusobno povezana.

Potrošnja turista najčešće se odvija u tri faze:²⁸

- prije početka putovanja, u stalnom mjestu boravka,
- na putovanju,
- u turističkoj destinaciji.

Zdravstveni turizam ima najveće mogućnosti razvoja. U kvalitetnom vođenom i održavanom sustavu, osoba upućena u lječilište ili specijalnu bolnicu ostvaruje duži boravak zbog ostvarivanja lječilišnog ili preventivnog programa u cjelosti.

U ovoj vrsti turizma, turistička potražnja ne ostvaruje veće promjene ili oscilacije jer je bolja i kvalitetnija iskorištenost smještaja i usluga. Potražnja je manje elastična jer se radi o segmentu čovjekova zdravlja. Slabije je izraženo sezonsko zapošljavanje jer su lječilišta otvorena cijelu godinu i zahtijevaju stalnost kod zapošljavanja stručnog kadra, a ponuda i usluge se kombiniraju s drugim vrstama turizma.²⁹

U zdravstvenom turizmu mora se osigurati mogućnost dugoročnog ulaganja kako bi se sama kvaliteta usluge podigla na viši nivo i time ostvarila veća turistička potražnja.

²⁸ Musliu T.: Lječilišni aspekt zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec 2015., str. 24.

²⁹ Kesar, O.: Zdravstveni turizam, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2012/2013.

5. USPOREDBA KONKURENTNOSTI LJEČILIŠTA NA LOŠINJU I LJEČILIŠTA U CRIKVENICI

Kako se Lošinj i Crikvenica nalaze u neposrednoj blizini i poznati su po zdravstvenom turizmu, a njihova lječilišta imaju sličnu ponudu i strukturu gostiju, može se reći da jedno drugome ozbiljno konkuriraju, što će se najbolje vidjeti u narednim poglavljima.

5.1. Lječilište Veli Lošinj

Lječilište Veli Lošinj prema klasifikaciji lječilišta predstavlja klimatsko lječilište jer svoje programe zasniva na pogodnosti koju čine prirodni uvjeti na lokaciji: blaga mediteranska klima koju odlikuje veliki broj sunčanih sati tijekom godine, nadasve čisto more i zrak te veliki kompleksi borove šume i mediteranskog raslinja na samoj lokaciji.

Slika 5: Lječilište Veli Lošinj

Izvor: Lječilište Veli Lošinj: www.veli-losinj-croatia.com (02.09.2016.)

U sklopu Lječilišta se provode programi liječenja dišnih putova i astme, programi liječenja alergija i programi liječenja psorijaze te klasični rehabilitacijski programi za bolesti lokomotornog sustava i neurološke bolesti:

- bogat zdravstveni program uključen u cijenu boravka
- internistički pregled sa kontrolom tlaka, EKG-om i spirometrijom
- stomatološki pregled sa panoramskom snimkom usne šupljine
- dermatološki dijagnostički pregled kože i madeža

- alergotestiranje na najčešće nutritivne i inhalacijske alergene
- fizikalna terapija po preporuci specijaliste fizikalne medicine i rehabilitacije
- inhalacijska i vibracijska terapija čišćenja dišnih putova po preporuci interniste
- vježbe disanja na otvorenom i organizirane šetnje
- medicinske i aroma-masaže

Lječilišni i medicinski sadržaji lječilišta su u funkciji tijekom cijele godine. Većinu usluga moguće je koristiti i temeljem uputnice zdravstvenog osiguranja. Vrhunski smještaj u novouređenom objektu Villa Elisabeth u dvokrevetnoj ili višekrevetnoj sobi.

5.2. Thalassotherapia Crikvenica

Thalassotherapia Crikvenica je medicinski centar sa stoljetnom tradicijom zdravstvene djelatnosti u primjeni talasoterapijskog liječenja u svrhu zdravstvene prevencije, medicinski usmjerenog odmora i rehabilitacije. Položaj na samoj uvali kristalno čistog mora, šljunčanoj plaži i 6 km dugoj šetnici, u parku mediteranskog zelenila, idealan je za talasoterapijsko liječenje, oporavak i odmor. Već je prije stotinu godina Crikvenica prepoznata od strane prvih europskih posjetilaca, koji su je, u potrazi za mjestom odmora i oporavka, počeli posjećivati u velikom broju, i to najviše zbog iznimno povoljne klime, blagih zima i umjereno toplih ljeta, povoljnih zračnih strujanja, miješanja morskog i gorskog zraka, čistog zraka bogatog morskim aerosolom te iznimno čistog i plitkog mora. Tada je na prostoru Thalassotherapije Crikvenica otvoreno lječilište za bolesnu djecu iz Češke i Slovačke. Danas je Thalassotherapia suvremena medicinska ustanova, koja povezuje principe talasoterapijskog liječenja s dostignućima moderne medicine, čime se postižu iznimni rezultati u liječenju bolesti organa za kretanje i dišnih organa u djece, odraslih osoba i osoba u poznim godinama života.

Thalassotherapia već dugi niz godina uspješno surađuje s medicinskim ustanovama u cijeloj Hrvatskoj, posebice s Kliničkim bolničkim centrima Rijeka i Zagreb, kliničkim bolnicama u Zagrebu, medicinskim fakultetima u Rijeci i Zagrebu, Kineziološkim fakultetom u Zagrebu te Zavodom za javno zdravstvo Primorsko - goranske županije.

- **Programi rehabilitacije:**³⁰

- **Fizikalna medicina i rehabilitacija** - specijalistički pregled fizijatra, pregled ultrazvukom, kontrolni specijalistički pregled fizijatra

- **Talasoterapija:** grupne vježbe u terapijskom bazenu s toplom morskom vodom u pratnji fizioterapeuta, grupne i individualne vježbe na otvorenom ili u dvorani, hidroterapija u Hubbard kadi, hidromasaža

- **Magnetoterapija, elektroterapija, terapija ultrazvukom, termoterapija, kinezitaping, dijatermija, terapija infracrvenim svjetlom, vibracijska masaža, galvanska kupka, limfna drenaža, medicinska masaža.**

- **Rehabilitacija dišnih organa** - specijalistički pregled pulmologa ili otorinolaringologa

- **Dijagnostičke pretrage:** spirometrija, spirometrija s farmakodinamskim testom, plućna oscilometrija, tjelesna pletizmografija, FeNO, pulsna oksimetrija, tonska audiometrija, otomikroskopija, alergološka testiranja

- **Terapeutski postupci:** inhalacije morske vode (suha i vlažna), inhalacije eteričnih ulja, inhalacije medikamenata, IPPB inhalacije medikamenata, tretman bolesti nosa Bonainovom otopinom, aspiracija po Proetzu, posturalna drenaža, elektrostimulacija glasiljki, vibracijska masaža, vježbe disanja.

- **Kardiološki pregled i dijagnostika** - specijalistički pregled specijalista interne medicine, EKG, ergometrija, UZV srca, Holter EKG, Holter RR.

- **Baromedicina** – u sklopu Thalassoterapije Crikvenica djeluje i odjel baromedicine, koji je pod stručnim vodstvom Poliklinike za baromedicinu i medicinu rada OXY iz Pule.

³⁰ Thalassotherapie Crikvenica: www.rivieracrikvenica.com, (09.09.2016.)

5.3. Statistički prikaz usporedbe za razdoblje 2014. i 2015. godine

U 2014. zabilježeno je 13 128 416 dolazaka i 66 483 948 noćenja turista u turističkim smještajnim objektima u Republici Hrvatskoj. Ostvareno je 5,6% više dolazaka i 2,6% više noćenja turista u 2014. u odnosu na 2013. godinu u turističkim smještajnim objektima u Republici Hrvatskoj.

U 2015. zabilježeno je 14 343 323 dolazaka i 71 605 315 noćenja turista u turističkim smještajnim objektima u Republici Hrvatskoj. Ostvareno je 9,3% više dolazaka i 7,7% više noćenja turista u 2015. u odnosu na 2014. u turističkim smještajnim objektima u Republici Hrvatskoj.

Tablica 2: Dolasci i noćenja turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u 2014. i 2015. godini:

	dolasci		noćenja	
	2014.	2015.	2014.	2015.
ukupno	13 128 416	14 343 323	66 483 948	71 605 315
lječilišta	33 712	32 569	220 339	203 617

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

U strukturi ukupno ostvarenih dolazaka turista, 88,5%, čine dolasci stranih turista, a 11,5% dolasci domaćih turista. Zabilježeno je 6,2% više dolazaka stranih i 1,4% više dolazaka domaćih turista u 2014. u odnosu na 2013.

U strukturi ukupno ostvarenih noćenja strani turisti ostvarili su 92,2%, a domaći 7,8%. Broj noćenja stranih turista veći je za 2,8%, a broj noćenja domaćih turista veći je za 0,4% u 2014. u odnosu na 2013.

U strukturi ukupno ostvarenih dolazaka turista 88,4% čine dolasci stranih turista, a 11,6% dolasci domaćih turista. Zabilježeno je 10,3% više dolazaka domaćih i 9,1% više dolazaka stranih turista u 2015. u odnosu na 2014.

U strukturi noćenja stranih turista najviše noćenja ostvarili su turisti iz Njemačke (24,1%), Slovenije (10,2%), Austrije (8,8%), Češke (7,5%), Italije (7,3%), Poljske (6,6%) te

Nizozemske i Slovačke (obje po 3,9%), što je ukupno 72,3%. Turisti iz ostalih zemalja ostvarili su 27,7% noćenja.

U strukturi ukupno ostvarenih noćenja strani turisti ostvarili su 92,0%, a domaći 8,0%. Broj noćenja domaćih turista veći je za 11,3%, a broj noćenja stranih turista veći je za 7,4% u 2015. u odnosu na 2014.

Domaći turisti najviše noćenja ostvarili su u Gradu Zagrebu, Crikvenici, Malom Lošinj, Šibeniku, Dubrovniku, Zadru te Opatiji što iznosi 25,4% od ukupno ostvarenih noćenja domaćih turista. Strani turisti najviše su noćenja ostvarili u Rovinju, Dubrovniku, Poreču, Medulinu, Malom Lošinj, Umagu, Tar - Vabrigi te Vrsaru što je 25,6% od ukupno ostvarenih noćenja stranih turista.

Domaći turisti najviše noćenja ostvarili su u Gradu Zagrebu, Crikvenici, Malom Lošinj, Šibeniku, Zadru, Vodicama, Opatiji te Dubrovniku, što iznosi 28,8% od ukupno ostvarenih noćenja domaćih turista. Strani turisti najviše su noćenja ostvarili u Rovinju, Dubrovniku, Poreču, Medulinu, Umagu, Malom Lošinj, Tar - Vabrigi, te Vrsaru, što je 25,4% od ukupno ostvarenih noćenja stranih turista.

Tablica 3: Dolasci i noćenja turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u 2014. i 2015. godini:

	dolasci		noćenja	
	2014.	2015.	2014.	2015.
domaći turisti	1 505 455	1 660 144	5 160 376	5 742 635
lječilišta	17 207	16 830	131 598	119 294

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

Tablica 4: Dolasci i noćenja turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u 2014. i 2015. godini:

	dolasci		noćenja	
	2014.	2015.	2014.	2015.
strani turisti	11 622 961	12 683 179	61 323 572	65 862 680
lječilišta	16 505	15 739	88 741	84 323

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

Tablica 5: Način dolazaka turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u 2014. i 2015. godini:

ukupno	individualno			
	dolasci		noćenja	
	2014.	2015.	2014.	2015.
	8 216 771	9 078 273	43 654 625	47 328 265
domaći	973 462	1 092 332	3 511 433	3 965 919
strani	7 243 309	7 985 941	40 143 192	43 362 346
lječilišta	14		104	

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

Tablica 6: Način dolazaka turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u 2014. i 2015. godini:

ukupno	organizirano			
	dolasci		noćenja	
	2014.	2015.	2014.	2015.
	4 911 645	5 265 050	22 829 323	24 277 050
domaći	531 993	567 812	1 648 943	1 776 716
strani	4 379 652	4 697 238	21 180 380	22 500 334
lječilišta	20		116	

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

Tablica 7: Smještajni kapaciteti prema NKD - u 2007., odjeljak 55,³¹ te vrstama i kategorijama turističkih smještajnih objekata u 2014. godini:

	2014.						
	objekti	broj smještajnih jedinica			postelje		
		sobe	apartmani	mjesta za kampiranje	ukupno	stalne	pomoćne
ukupno	4 651	130 153	129 160	76 977	1 002 252	898 725	103 527
lječilišta	10	1 307	12	-	2 462	2 384	78

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

³¹ NKD 2007., odjeljak 55, obuhvaća pružanje usluga smještaja za kraći boravak posjetitelja. Neke jedinice mogu pružati samo usluge smještaja, dok druge mogu pružati kombinaciju usluga smještaja, uslugu pripremanja obroka i/ili opremu za rekreaciju. Smještajni turistički objekti tog odjeljka podijeljeni su na četiri skupine.

Tablica 8: Smještajni kapaciteti prema NKD - u 2007., odjeljak 55, te vrstama i kategorijama turističkih smještajnih objekata u 2015. godini:

	2015.						
	broj smještajnih jedinica					postelje	
	ukupno	objekti	sobe	apartmani	mjesta za kampiranje	stalne	broj kućanstava
ukupno	348 208	4 818	127 231	140 199	80 778	942 830	68 638
lječilišta	1 405	11	1 389	16	-	2 515	-

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

Tablica 9: Dolasci turista prema NKD - u 2007., odjeljak 55, vrstama turističkih smještajnih objekata i prema vrstama turističkih mjesta u 2014. godini:

	dolasci					
	ukupno	vrste mjesta				
		Zagreb	kupališna	primorska	planinska	ostala
lječilišta	17 207	-	10 025	6 578	-	604

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

Tablica 10: Noćenja turista prema NKD - u 2007., odjeljak 55, vrstama turističkih smještajnih objekata i prema vrstama turističkih mjesta u 2014. godini:

	noćenja					
	ukupno	vrste mjesta				
		Zagreb	kupališna	primorska	planinska	ostala
lječilišta	131 598	-	65 062	60 402	-	6 134

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

Tablica 11: Broj postelja turista prema NKPJS - u 2012.,³² gradovima i općinama u 2014. godini:

	2014.	
	postelje	
	stalne	pomoćne
Republika Hrvatska	898 725	103 527
Crikvenica	21 707	1 783
Mali Lošinj	21 137	2 146

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

Tablica 12: Dolasci turista prema NKPJS - u 2012., gradovima i općinama u 2014. i 2015. godini:

	2014.			2015.		
	dolasci			dolasci		
	ukupno	domaćih	stranih	ukupno	domaćih	sttranih
Republika Hrvatska	13 128 416	1 505 455	11 622 961	14 343 323	1 660 144	12 683 179
Crikvenica	250 379	44 848	205 531	278 509	54 318	224 191
Mali Lošinj	240 888	29 447	211 441	256 411	34 898	221 513

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

Tablica 13: Noćenja turista prema NKPJS - u 2012., gradovima i općinama u 2014. i 2015. godini:

	2014.			2015.		
	noćenja			noćenja		
	ukupno	domaćih	stranih	ukupno	domaćih	stranih
Republika Hrvatska	66 483 948	5 160 376	61 323 572	71 605 315	5 742 635	65 862 680
Crikvenica	1 362 848	231 079	1 131 769	1 512 163	279 166	1 232 997
Mali Lošinj	1 734 698	179 012	1 555 686	1 827 232	208 174	1 619 058

Izvor: Autoričina obrada prema: Turizam u brojkama 2014. i 2015. – www.dzs.hr (05.09.2016.)

³² NKPJS - Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku

6. STRATEGIJA OČUVANJA OKOLIŠA MALOG LOŠINJA

Kako bi se očuvao okoliš i prirodni ljekoviti činitelji Lošinjskog otočja na kojima se zasniva turistička ponuda otoka i koji je temelj budućeg razvoja zdravstvenog i lječilišnog turizma, potrebno je razviti strategije pomoću kojih bi Lošinj i u budućnosti ostao otok vitalnosti.

6.1. Razvoj ekološki svjesnih destinacija

Stanje okoliša u destinaciji, ali i njezinom bližem okruženju, njegova zaštita, a posebno kvaliteta prirodnih ljekovitih činitelja kao što su more, zrak, klima, biljni pokrov koji su izuzetno važan čimbenik uspjeha proizvoda zdravstvenog turizma.³³ Važnost ekološke orijentacije proizlazi iz očekivanja kupaca, ali i važnosti koju okoliš ima na obilježja samog proizvoda i njegove tržišne prepoznatljivosti.

Razvojne taktike i aktivnosti:³⁴

➤ **Interni destinacijski programi podizanja „eko svijesti“**

Uspostavljanje destinacijskih programa podizanja svijesti o konceptima održivosti i važnosti zaštite okoliša općenito te posebno o važnosti zaštite prirodnih ljekovitih činitelja, o „eko svjesnoj“ upotrebi prostora, gradnji te arhitekturi.

➤ **Uspostavljanje koncepta održivosti u destinaciji**

Provođenje različitih planskih aktivnosti koje rezultiraju definiranjem koncepta održivog razvoja zdravstvenog turizma u destinaciji.

➤ **Praćenje kvalitete prirodnih ljekovitih činitelja, prezentacija i korištenje**

Uspostavljanje sustava trajnog stručnog i znanstveno verificiranog praćenja kvalitete prirodnih ljekovitih činitelja u destinaciji. Prezentacija rezultata kroz različite medije, uključujući i stručne i znanstvene publikacije. Poticanje programa korištenja lokalnih prirodnih ljekovitih činitelja u tretmanima zdravstvenog turizma poput mora, morske soli, algi i flore, trava i samoniklog bilja.

³³ Kvarner, Strateški marketinški plan turizma 2009-2015, Turistička zajednica Kvarnera, Institut za turizam, Wellness, Thalasso, Medicinski programi, Zagreb, srpanj 2009., str. 9.

³⁴ Ibid

➤ **Provedba i poticanje destinacijskih komunalnih programa zaštite okoliša**

Poticanje i sufinanciranje različitih destinacijskih komunalnih programa zaštite okoliša: projekti uvođenja kanalizacije, vodovoda, zbrinjavanja otpada, prometna rješenja i sl. Poticanje aktivnosti na prijavljivanju različitih destinacijskih komunalnih programa na financiranje iz predpristupnih, ali i domaćih fondova.

➤ **Poticanje „zelenog hotelijerstva“**

Poticanje uvođenja prakse „zelenog hotelijerstva“ kroz informacije, radionice, raspoložive poticajne mehanizme, programe financiranja iz predpristupnih, ali i domaćih fondova.

6.2. Održivi razvoj turizma Malog Lošinja

Da bi održivi razvoj bio moguć potrebna je suradnja svih segmenata koji čine ponudu nekog mjesta, a Lošinj je pravi primjer za to jer bez praćenja svjetskih trendova, ispitivanja i istraživanja želja i potreba gostiju, unapređenja ponude nema niti kvalitetne ponude niti kvalitetne destinacije.

6.2.1. Revitalizacija lječilišne tradicije na području Lošinjskog arhipelaga

Cilj takvog projekta bilo bi pokretanje novog razvojnog ciklusa u ponudi lječilišnih usluga na području Malog Lošinja te izgradnja ponude zdravstvenog turizma koja će Lošinju osigurati vodeću poziciju u talasoterapiji i medicinskom turizmu na Jadranu.³⁵

Uzimajući u obzir dugogodišnju lječilišnu tradiciju, izuzetne klimatske značajke i očuvanost prirodnih ljekovitih činitelja, ali i suvremene društvene trendove koji ukazuju na rastući interes za zdravstvenom prevencijom i „zdravim životom“ općenito, potencijal Malog Lošinja za daljnju orijentaciju prema medicinskim uslugama, a u tom kontekstu i prema zdravstvenom turizmu čini se neosporan.

Polazeći od navedenog, projekt revitalizacije lječilišne tradicije i njegovo povezivanje s razvojem zdravstvenog turizma na području Lošinja počiva na izradi konceptualnog dokumenta „Razvoj medicinskih i komplementarnih zdravstveno - turističkih usluga na

³⁵ Grad Mali Lošinj, TZ Grada Mali Lošinj Institut za turizam: Program razvoja održivog turizma grada Mali Lošinj, Mali Lošinj - Zagreb, ožujak 2013. godine, str. 28.

području Malog Lošinja“ kojim se razrađuje tržišno usmjerenje i proizvodni portfelj te postavlja akcijski plan predstojećih operativnih zahvata

Pri tome je akcijskim planom neophodno obuhvatiti te u predviđenom vremenskom roku i provesti sljedeće aktivnosti:

- sagledavanje mogućnosti zoniranja pojedinih područja Malog Lošinja pogodnih za medicinske i/ili zdravstveno - turističke sadržaje te njihovo unošenje u prostorno - plansku dokumentaciju;
- sagledavanje mogućih scenarija i pokretanje obnove Lječilišta Veli Lošinj kao jednog od središnjih medicinskih sadržaja grada;
- sagledavanje mogućih scenarija izgradnje poliklinike(a) kao dodatnog stožernog medicinskog sadržaja Grada te priprema tendera i provođenje tender procedura za nalaženje investitora - partnera;
- sagledavanje mogućnosti dodatne izgradnje hotelske ponude specijalizirane za zdravstveno - turističke sadržaje (npr. talasoterapija) te pristupanje razvoju projekta;
- sagledavanje kadrovskih potreba te scenarija njegovog osiguranja.

Očekivane koristi takvog projekta bile bi:³⁶

- diversifikacija gospodarske strukture,
- dodatno zapošljavanje,
- obogaćivanje turističke ponude i povećanje turističke potrošnje,
- jačanje brenda Lošinja kao „otoka vitalnosti“,

Nositelj takvog projekta u destinaciji u ovom slučaju bio bi Mali Lošinj, dok bi također Upravni odjel za financije, gospodarstvo i turizam Malog Lošinja, Turistička zajednica grada, Lječilište Veli Lošinj i ostali subjekti s područja zdravstva i dr. trebali sudjelovati u realizaciji projekta koji bi na kraju svima bio od velike koristi.

6.2.2 „Lošinjski eko klaster“

Cilj takvog projekta bio bi uspostavljanje interesno povezanog lanca proizvodnje, prerade i plasmana lokalnih prehrambenih, kozmetičkih i drugih eko proizvoda arhipelaga. Interes posjetitelja za autentičnim i lokalnim, a u današnje vrijeme i neizostavnim eko,

³⁶ Grad Mali Lošinj, TZ Grada Mali Lošinj Institut za turizam: Program razvoja održivog turizma grada Mali Lošinj, Mali Lošinj - Zagreb, ožujak 2013. godine, str. 28.

proizvodima višestruko je dokazan pružajući brojne mogućnosti domaćim proizvođačima za plasman vlastite proizvodnje kroz turizam. **U tom smislu projektom bi se željelo osigurati organizacijsku, pravnu i financijsku podršku uspostavljanjem „Lošinjskog eko klastera“ koji objedinjuje proizvodnju, preradu i plasman lokalnih prehrambenih, kozmetičkih i ostalih eko proizvoda obuhvaćajući sljedeće korake:**³⁷

- istraživanje postojeće ponude i kvalitete lokalnih proizvoda te interesa proizvođača za unapređenjem i širenjem ponude,
- osiguranje financijskih i organizacijskih resursa kojima bi se motiviralo pojedine proizvođače, prerađivače i mjesta plasmana da se udruže u klaster te djelomično ili u potpunosti financiranje poslovanja klastera kao trgovačkog društva u razdoblju do dvije godine,
- osiguranje preferencijalnih uvjeta za zakup poljoprivrednog zemljišta te prostora za preradu i komercijalizaciju u javnom vlasništvu,
- osiguranje podrške pri standardizaciji i eko certificiranju proizvoda;
- osiguranje podrške u dizajnu pakiranja proizvoda, uključujući mogućnost stvaranja zajedničkog „lošinjskog proizvodnog brenda“,
- poticanje proizvođača i prerađivača da za posjetitelje organiziraju ponudu obilaženja, sudjelovanja u aktivnostima gospodarstva i prodaju proizvoda na licu mjesta,
- poticanje gospodarskih subjekata na Lošinju da u svoju ugostiteljsku, trgovačku i smještajnu ponudu uključe lokalne eko proizvode.

Moguće bi bilo očekivati koristi projekta poput:

- diversifikacija gospodarske strukture i rast lokalne proizvodnje
- dodatno zapošljavanje
- obogaćivanje turističke ponude i povećanje turističke potrošnje
- povećanje zadovoljstva posjetitelja
- jačanje imidža Lošinja kao okolišno odgovorne destinacije

Nositelj ovog projekta u destinaciji bio bi Mali Lošinj te Upravni odjel za financije, gospodarstvo i turizam dok bi kao ostali sudionici mogli sudjelovati i Turistička zajednica Malog Lošinja, poljoprivredeni proizvođači s tog područja i dr. te tako pomoći u realizaciji projekta.

³⁷ Grad Mali Lošinj, TZ Grada Mali Lošinj Institut za turizam: Program razvoja održivog turizma grada Mali Lošinj, Mali Lošinj - Zagreb, ožujak 2013. godine, str. 27.

7. SMJERNICE ZA BUDUĆI RAZVOJ ZDRAVSTVENOG TURIZMA MALOG LOŠINJA

Budući razvoj zdravstvenog i lječilišnog turizma na Lošinjskom otočju moguć je kroz unapređenje, odnosno poboljšanje dostupnosti, sadržajnosti i uređenosti destinacije, kroz adekvatno upravljanje ljudskim potencijalima, inovacije sustava pješačkih staza i šetnica i sl.

7.1. Unapređenje dostupnosti, sadržajnosti i uređenja destinacije

Riječ je o aktivnostima obogaćivanja ponude te uređenja gradova i mjesta, s posebnim naglaskom na gastro ponudu, kulturne, zabavne, sportske i trgovačke sadržaje te uređenje urbanih cjelina kao što su trgovi, šetnice, pješačke zone, fasada, komunalne opreme, prometnih rješenja i hortikulture koji zajedno rezultiraju u poželjnoj destinacijskoj atmosferi te povećanju zadovoljstva gostiju boravkom u destinaciji.³⁸ Velika se važnost pridaje primjeni koncepta destinacijskog brenda kao važnog faktora podizanja atraktivnosti i prepoznatljivosti pojedinih destinacija.

Razvojne taktike i aktivnosti:³⁹

- **Planiranje** - uspostavljanje sustava koordiniranog prostornog i poslovnog planiranja koji polaze od transparentne i prihvaćene vizije razvoja destinacije kao održive destinacije zdravstvenog turizma. Uključuje sustav praćenja i kontrole kvalitete i uspješnosti provođenja različitih aktivnosti.
- **Suradnja** - stalno poticanje i osiguranje suradnje između javnog i privatnog sektora u sferi programa namijenjenih različitim aspektima pružanja suvremenog proizvoda zdravstvenog turizma, ali i ostalih destinacijskih turističkih proizvoda.
- **Infrastruktura – Suprastruktura** - programi poticanja (priprema programa, osiguranje financiranja, kontrola) provedbe različitih infrastrukturnih i suprastrukturnih programa sukladno destinacijskom pozicioniranju i brandu.

³⁸ Kvarner, Strateški marketinški plan turizma 2009-2015, Turistička zajednica Kvarnera, Institut za turizam, Wellness, Thalasso, Medicinski programi, Zagreb, srpanj 2009., str. 10.

³⁹ Ibid, str. 10.

- **Avio dostupnost** - aktivnosti povećanja mogućnosti dolaska na Kvarner zrakoplovom, uključujući unapređenje prihvatne sposobnosti „Zračne luke Rijeka“ te adekvatnu povezanost s tržištima.
- **Destinacijska atmosfera** - programi poticanja uređenja prostora (eksterijera, ali i javnih interijera) sukladno temeljnim odrednicama branda destinacije.
- **Znanje i vještine** - poticanje i financiranje različitih programa podizanja razine znanja i vještina svih koji sudjeluju u kreiranju destinacijske turističke ponude, posebice kada je riječ o specifičnim potrebama i očekivanjima turista koji koriste proizvode zdravstvenog turizma.
- **Praćenje zadovoljstva** - uspostavljanje sustava praćenja kvalitete ponude i zadovoljstva boravkom turista sukladno proizvodnom miksu destinacije te zemlji porijekla gostiju.

Kada govorimo o destinacijskom razvoju proizvoda zdravstvenog turizma posebno se izdvaja projekt „Lošinj – Thalasso centar Mediterana“. Projekt podrazumijeva osmišljavanje, povezivanje, provođenje i prezentiranje aktivnosti koje, polazeći od kvalitete prirodnih činitelja: mora, zraka, flore i klime, kvalitete ponude tretmana te kvalitete destinacije, predstavljaju Lošinj kao stvarni centar thalasso ponude na Mediteranu. Projekt uključuje provedbu aktivnosti praćenja i međunarodnog stručnog vrednovanja kvalitete prirodnih činitelja, uspostavljanje znaka kvalitete thalasso ponude proizvoda i usluga u okviru Lošinja, podupiranje pokretanja proizvodnje i prezentacije preparata načinjenih potpuno od prirodnih, najčešće i lokalnih inputa iz mora, ali i s kopna koji se koriste u thalasso tretmanima te podupiranje pokretanja proizvodnje i prezentacije prehrambenih proizvoda i ljekovitog bilja vezanih uz eko način i lokalnu tradiciju proizvodnje Lošinja, osiguranja pružanja stručnih usluga thalasso tretmana i sl. Važan segment projekta je uspostavljanje edukacijskih programa lokalnim pružateljima thalasso usluga te marketinške aktivnosti. Projekt izravno podržava destinacijski brend Lošinja kao „Otoka vitalnosti“⁴⁰.

⁴⁰ Kvarner, Strateški marketinški plan turizma 2009-2015, Turistička zajednica Kvarnera, Institut za turizam, Wellness, Thalasso, Medicinski programi, Zagreb, srpanj 2009., str. 10.

7.2. Upravljanje ljudskim potencijalima u zdravstvenom turizmu

Potencijal rasta zdravstvenog turizma ujedno je i potencijal rasta zaposlenosti u zdravstvenom turizmu. Prema trenutnim procjenama zaposlenih u zdravstvenom je turizmu zaposleno oko 10 000 djelatnika. Polazište svake zdravstvene organizacije je upravo ulaganje u kvalitetan zdravstveni kadar, a o njima također uvelike ovisi tržišna i konkurentska pozicija. Ljudski potencijali su izravni sudionici poslovanja te ključan dio organizacije. Kako bi se zadržala kvaliteta ljudskog potencijala potrebno je uvesti cjeloživotno obrazovanje kako bi se dobila neprekidna zainteresiranost, nove vještine, dodatno znanje i veća produktivnost među zaposlenicima koja bi za rezultat imala dodatne stimulacije i veće plaće kao mogući poticaj. Među ključne čimbenike zdravstvenog turizma spada stručno osoblje zaposleno u lječilištima, specijalnim bolnicama za medicinsku rehabilitaciju i ostalim toplicama.

Postoje mnogi načini upravljanja kvalitetom, ali ključni čimbenici uspjeha su:

- **Stručnost osoblja** - vrlo je važno raspolagati educiranim kadrom koji se kontinuirano usavršava. Posebna se važnost pridodaje reputaciji medicinskog osoblja, a koja često puta može biti presudnog značaja. Također, vrlo je bitan odnos prema gostima.
- **Kontinuirano inoviranje proizvoda** – važnost uvažavanja novih proizvoda i tretmana. Konkurencija je također važan čimbenik koju treba pratiti u skladu s novim trendovima koji se nameću na tržištu.
- **Kontinuirano osuvremenjivanje opreme** – vrlo je važno pratiti trendove na tržištu i pribavljati novu opremu posebice wellness sadržaje, hidroterapije i dr.
- **Poznavanje potreba svojih gostiju** – važno je upoznati svakog gosta i prilagoditi uslugu upravo njemu. Stručni kadar ovdje ima veliku ulogu jer je u mogućnosti oslušivati i znati potrebe gostiju kako bi im se moglo pružiti najkvalitetniju moguću uslugu.
- **Posebnost** – građenje prepoznatljivosti kroz određene atrakcije.

- **Ambijent** – važnost ambijenta dolazi do izražaja kod usluge koja se nudi, iako u današnje vrijeme postaje od presudne važnosti kod samog odabira gosta pošto su danas gosti sve zahtjevniji.
- **Ustaljena kvaliteta** – konzistentnost u kvaliteti pruženih usluga, opremi, održavanju čistoće i prirodnih činitelja koji direktno utječu na zdravlje gosta.

Planiranje je jako bitan čimbenik svake organizacije koja se bavi zdravstvenim turizmom i pri tome je vrlo važno imati kvalitetnu strategiju koja će se baviti upravo planiranjem, obrazovanjem i produktivnošću svakog djelatnika. Potrebno je uvesti i ocjenu kvalitete pojedinog radnika, što kod nas nije česti slučaj.

Kako bi se što uspješnije upravljalo kvalitetom važno je utvrditi njezine razloge i potrebe koji bi se trebali primjenjivati u svakoj zdravstvenoj organizaciji, a oni su:

- postizanje potrebne kompetencije i stručnosti,
- uvođenje novih procesa, proizvoda i usluga,
- poboljšanje realizacije usluge i izvedbe procesa,
- motivacija i osposobljavanje zaposlenika za ostvarivanje postavljenih ciljeva upravljanja kvalitetom,
- osiguranje svijesti zaposlenika na odgovarajućim funkcijama važnosti i značenja njihovog rada, načina na koji oni doprinose postizanju ciljeva kvalitete i mogućih posljedica koje nastaju odstupanjem od propisanih postupaka rada.⁴¹

Zdravstveni turizam u segmentu stručnosti i obrazovanja kadra mora napraviti još puno iskoraka jer prema zadnjim istraživanjima prevladava stručna sprema i u svakoj turističko – zdravstvenoj organizaciji i dalje prevladava nemedicinsko osoblje, a što bi u stvarnosti značilo da je velika pokrivenost administrativnih djelatnika.

7.3. SWOT analiza zdravstvenog i lječilišnog turizma u Hrvatskoj

SWOT analiza podrazumijeva istraživanje važnih karakteristika unutarnjeg i vanjskog okruženja kako bi se identificirali strateški čimbenici.

⁴¹ Bartoluci M. Birkić, D.: Upravljanje kvalitetom ljudskih resursa u zdravstvenom turizmu, Znanstveni rad, Acta Turistica Nova, 2011. godine

SWOT analiza zdravstvenog i lječilišnog turizma predstavljena je u sljedećoj tablici:

Tablica 14: SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • prirodni ljekoviti činitelji • povoljna klimatološka obilježja • geografski položaj – dostupnost destinacije • ekološka osviještenost • kvaliteta stručnog medicinskog osoblja • niska razina onečišćenja • neiskorištenost prirodnih resursa • nepostojanje velikih industrijskih zagađivača • gostoljubivost i ljubaznost stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> • zastarjeli objekti ustanova • nedostatak interesa za zdravstveni turizam • niska kvaliteta usluga • nezainteresiranost radne snage • prevelik utjecaj HZZO – a • nedovoljan broj privatnih ulagača • loša ponuda popratnih sadržaja • nedostatak vizije, misije, ciljeva zdravstvenog turizma • nedefinirani zakonski akti
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • ekološka nezagađenost • raspoloživost EU fondova • prenamjena postojećih objekata • produljenje sezone na cijelu godinu • povećanje kvalitete usluga • zdrava i ekološki uzgojena hrana • povećana briga o vlastitom zdravlju • daljnja izgradnja prometne infrastrukture • porast inozemnih ulagača • profiliranje određenih vrsta zdravstvenog turizma 	<ul style="list-style-type: none"> • veliki broj konkurentskih destinacija • divlja gradnja • visoke cijene • visoka očekivanja ulagača • stagnacija obrazovanja stručnog kadra • neiskorištenost kapaciteta • masovnost turizma • devastacija destinacije (požari, poplave...) • odlazak stručnog kadra u inozemstvo

Izvor: Autorova obrada prema Musliu T.: Lječilišni aspekt zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec 2015.

Pomoću ove SWOT analize može se zaključiti kako postoje velike mogućnosti za bolji razvoj zdravstvenog i lječilišnog turizma u Republici Hrvatskoj poput prirodnih ljekovitih činitelja, geografskog položaja, ekološke osviještenosti i dr., ali one nisu u dovoljnoj mjeri iskorištene. Tome u prilog idu slabosti odnosno nedostaci poput nezainteresiranosti radne snage, niske kvalitete usluga, loše ponude popratnih sadržaja i dr., a na koje se pri tome nailazi i koji ne dozvoljavaju takav razvoj. Na tržištu se javljaju i mnoge prilike poput ekološke nezagađenosti, povećanja kvalitete usluga, povećane brige o vlastitom zdravlju i dr., a koje također nisu dovoljno iskorištene jer se tu javljaju i određene prijetnje poput divlje gradnje, visokih cijena, odlaska stručnog kadra u inozemstvo i dr., koje za posljedicu imaju situaciju kakvu trenutno imamo.

7.4. Inovacije sustava pješačkih staza i šetnica

Cilj ovakvog projekta bio bi inovativno unapređenje ponude pješačkih staza i šetnica. Na području Malog Lošinja uređeno je impresivnih 250 km pješačkih staza i šetnica kojima su pokriven gotovo sve najzanimljivije točke Arhipelaga kao što su cjelovita južna obala otoka Lošinja, poluotok Punta Križa, planina Osoršćica, otoci Unije, Susak i Ilovik.⁴² Riječ je o pretežito lakšim do srednje zahtjevnim pješačkim rutama, s tim da planinarske i free climbing staze na Osoršćici zahtijevaju višu razinu spremnosti. Staze su obilježene, dio ih je tematiziran kao npr. „Put dupina“, „Staza vitalnosti“, „Staza lošinjskih kapetana“ i djelomično su opremljene interpretacijskim sadržajima.

Projektom bi se planirala realizacija sljedećih aktivnosti daljnjeg unapređenja postojećeg sustava otočkih staza i šetnica:⁴³

- dodatno uređenje i opremanje uključujući, primjerice, sanacije ili postavljanje podloge, dodavanje odmorišta, rasvjeta, odabir lokacija i označavanje vidikovaca („točke s pogledom“),
Posebno je važno posvetiti pažnju okolišno odgovornom uređenju kao npr. očuvanje prirodnih obilježja prostora, korištenje prirodnih, lokalnih materijala),
- izrada koncepta daljnjeg tematiziranja staza i šetnica poput: „povijest“, „zdravlje“, „pet friendly“ i sl.,

⁴² Grad Mali Lošinj, TZ Grada Mali Lošinj Institut za turizam: Program razvoja održivog turizma grada Mali Lošinj, Mali Lošinj - Zagreb, ožujak 2013. godine, str. 35.

⁴³ Ibid, str. 35.

- izrada koncepta opremanja ruta uključujući signalizaciju, lokacije odmorišta, vidikovaca, info centara i servisnih centara, ugostiteljsku ponudu i sadržaje interpretacije prostora. Vrste i stilovi opreme moraju biti prilagođeni temi rute i poštivati značajke prostora,
- određivanje faza implementacije projekta s akcijskim i financijskim planom za svaku fazu,
- informiranje privatnog sektora o projektu u cilju poticanja i usmjeravanja njihovog interesa za pružanjem usluga,
- uspostavljanje organizacijske strukture koja će osigurati kvalitetno i efikasno uređenje, održavanje i upravljanje biciklističkim rutama. Inovativan sustav šetnica može bitno povećati atraktivnost boravka i konkurentnosti Lošinjskog arhipelaga.

Koristi koje bi se dobile realizacijom ovog projekta bile bi:

- proširenje turističke ponude i mogućnost produljenja turističke sezone
- disperzija turističkih tokova i valorizacija unutrašnjih dijelova otoka
- jačanje brenda Lošinja kao „otoka vitalnosti“ i njegovog imidža okolišno odgovorne destinacije

Nositelj projekta u destinaciji u ovom slučaju bila bi Turistička zajednica Grada Mali Lošinj te bi uz grad Mali Lošinj i njegov Upravni odjel za komunalni sustav, urbanizam, prostorno planiranje i zaštitu okoliša i Upravni odjel za financije, gospodarstvo i turizam kao ostale sudionike lakše i uspješnije realizirali ovaj projekt.

8. ZAKLJUČAK

Iz svega do sad navedenog može se zaključiti da je zdravstveni turizam jedna od najstarijih grana turizma gdje se stručno i kontrolirano koriste prirodni ljekoviti činitelji i fizikalna medicina u cilju održavanja, očuvanja i unapređenja zdravlja i kvalitete života, a ujedno se koristi u svrhu putovanja u druge zemlje s ciljem primanja različitih medicinskih i zdravstvenih usluga koje ta država nudi. Otok Lošinj nadaleko je poznat po svojim prirodnim ljekovitim činiteljima: klimi, vodi za piće, zraku, moru, prirodnom ljekovitom aerosolu, borovoj šumi te raznom ljekovitom bilju. Programi liječenja zbog kojih se velika većina ljudi odlučuje za boravak na Lošinju su: plućna rehabilitacija za djecu i odrasle, klimatoterapija, aromaterapija, balneoterapija i dr.

Zdravstveni turizam u Hrvatskoj nije u potpunosti razvijen niti su iskorištene sve mogućnosti koje se nude. Zdravstveni turizam se dijeli na lječilišni, wellness i medicinski turizam. Kako bi se zdravstveni turizam otoka digao na višu razinu potrebno je razviti strategiju održivog turizma gdje bi se prirodni ljekoviti činitelji, kao temelj na kojem se zasniva turizam na otoku, pokušali očuvati i za sljedeće generacije kroz savjesno i racionalno korištenje istih, ali i brizi te očuvanju okoliša otoka.

LITERATURA

KNJIGE I STRUČNI RADOVI

1. Bartoluci M. Birkić, D.: Upravljanje kvalitetom ljudskih resursa u zdravstvenom turizmu, Znanstveni rad, Acta Turistica Nova, 2011. godine
2. Birkić, D., Vitner Marković, S., Vrbanac, A.: Značaj zdravstvenog turizma u razvoju kontinentalnog turizma Republike Hrvatske, Zbornik radova 2. međunarodne konferencije o menadžmentu u turizmu i sportu: „Stručni radovi na temu zdravstvenog turizma“, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec, 12.-13. travanj 2012. godine (str. 38-50).
3. Grad Mali Lošinj - Jadranka d.d. - Turistička zajednica Grada Malog Lošinja: Ljekoviti otok Lošinj – Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji lošinjskog otočja, Mali Lošinj, 2013. godine
4. Grad Mali Lošinj, TZ Grada Mali Lošinj Institut za turizam: Program razvoja održivog turizma grada Mali Lošinj, Mali Lošinj - Zagreb, ožujak 2013. godine
5. Kesar, O.: Zdravstveni turizam, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2012/2013. godine
6. Kušen, E.: Zdravstveni turizam; Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Zagreb, Institut za turizam, 2006. godine, 215.- 238. str.
7. Kvarner, Strateški marketinški plan turizma 2009-2015, Turistička zajednica Kvarnera, Institut za turizam, Wellness, Thalasso, Medicinski programi, Zagreb, srpanj 2009. godine
8. Musliu T.: Lječilišni aspekt zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj, Diplomski rad, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec 2015. godine
9. Pančić Kombol T.: Selektivni turizam, Uvođenje u menadžment prirodnih i kulturnih resursa, 2000. godine
10. Turistička zajednica Kvarnera, Institut za turizam Proizvodi zdravstvenog turizma; strateški marketinški plan turizma Kvarnera 2009-2015, Zagreb, 2009. godine
11. Vukonić, B.: Povijest hrvatskog turizma, Prometej, Zagreb, 2005. godine

WEB IZVORI

1. Aromaterapija - definicija i osnovni pojmovi, www.etericnauja.net (24.02.2015.)
2. Državni zavod za statistiku – www.dzs.hr (05.09.2016.)
3. Google karte - www.maps.google.hr (02.09.2016.)
4. Gradska knjižnica „I. G. Kovačić“ Karlovac - www.gkka.hr (27.04.2016.)

5. Hrčak - [www.http://hrcak.srce.hr](http://hrcak.srce.hr) (20.04.2016.)
6. Hrvatska znanstvena bibliografija - www.bib.irb.hr (13.04.2016.)
7. Ljekoviti otok Lošinj - www.losinj-hotels.com/.../LJEKOVITI_OTOK_LOSINJ_hr.pdf (20.08.2016.)
8. Lječilište Veli Lošinj - www.ljeciliste-veli-losinj.hr (02.09.2016.)
9. Lječilište Veli Lošinj - www.veli-losinj-croatia.com (17.08.2016.)
10. Lječilište Veli lošinj - visitlosinj.hr ((17.08.2016.)
11. Mali Lošinj - www.ak-losinj.hr (02.09.2016.)
12. Mali Lošinj - www.mali-losinj.hr (30.08.2016.)
13. Održivi turizam – Hrvatska - www.odrzivi.turizam.hr (26.08.2016.)
14. On – line baze podataka - www.online-baze.hr (12.02.2015.)
15. Povijest Lječilišta Veli Lošinj - www.ljeciliste-veli-losinj.hr/povijest 25.03.2015.)
16. Prirodni ljekoviti aerosol - www.otok-losinj.hr (02.09.2016.)
17. Thalassotherapia Crikvenica - www.rivieracrikvenica.com (16.08.2016.)
18. Turistička zajednica Grada Malog Lošinja - www.tz-malilosinj.hr (10.08.2016.)
19. Vransko jezero na Cresu - www.viocl.hr (02.09.2016.)
20. Zdravstveni turizam Crikvenice - www.rivieracrikvenica.com (06.09.2016.)
21. Zdravstveni turizam Velog i Malog Lošinja - www.artmedias.com/.../otok-losinj-mali-losinj-zdravstveni-turizam.asp (10.08.2016.)

POPIS ILUSTRACIJA

POPIS TABLICA:

Tablica 1: Profili glavnih ciljnih segmenata kupaca za proizvode zdravstvenog turizma.....	30
Tablica 2: Dolasci i noćenja turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u 2014. i 2015. godini	35
Tablica 3: Dolasci i noćenja turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u 2014. i 2015. godini.....	36
Tablica 4: Dolasci i noćenja turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u 2014. i 2015. godini.....	36
Tablica 5: Način dolazaka turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u 2014. i 2015. godini.....	37
Tablica 6: Način dolazaka turista prema vrstama turističkih smještajnih objekata u 2014. i 2015. godini.....	37
Tablica 7: Smještajni kapaciteti prema NKD - u 2007., odjeljak 55, te vrstama i kategorijama turističkih smještajnih objekata u 2014. godini.....	37
Tablica 8: Smještajni kapaciteti prema NKD - u 2007., odjeljak 55, te vrstama i kategorijama turističkih smještajnih objekata u 2015. godini:.....	38
Tablica 9: Dolasci turista prema NKD - u 2007., odjeljak 55, vrstama turističkih smještajnih objekata i prema vrstama turističkih mjesta u 2014. godini.....	38
Tablica 10: Noćenja turista prema NKD - u 2007., odjeljak 55, vrstama turističkih smještajnih objekata i prema vrstama turističkih mjesta u 2014. godini.....	38
Tablica 11: Postelje, prema NKPJS - u 2012., gradovima i općinama u 2014. godini.....	39
Tablica 12: Dolasci turista prema NKPJS - u 2012., gradovima i općinama u 2014. i 2015. godini.....	39
Tablica 13: Noćenja turista prema NKPJS - u 2012., gradovima i općinama u 2014. i 2015. godini.....	39
Tablica 14: SWOT analiza.....	48

POPIS SLIKA:

Slika 1: Karta Lošinjskog otočja.....	3
Slika 2: Mali Lošinj.....	11
Slika 3: Vransko jezero na Cresu.....	13
Slika 4: Prirodni ljekoviti aerosol.....	15
Slika 5: Lječilište Veli Lošinj.....	32